ENSV Riiklik Avalik Raamatukogu
578.Rah vakasv.Peav.Pre
Tallinn,Tõnismägi 11.(3

VÄRVA TEATAJA

NR. 71. LAUPÄEVAL, 17. JUUNIL 1944. A. — 4. AASTAKAIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. ● Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Orne'ist ida pool aeti kiil vaenlase invasiooni-sillapeasse

Lõuna-Inglismaad ja Londoni linnapiirkonda pommitati uutlaadsete raskekaliibriliste lõhkepommidega

Führeri peakorterist, 16. juunil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Lõuna-Inglismaad ja Londoni linnapiirkonda pommitati mööduunud ööl ja täna ennelõunat uuelaadsete raskekaliibriliste lõhkepommidega.

Kline päev möödus Normandias meie üksuste edurikaste vasturünnakute tähe all.

Soomusüksused ajasid Orne'ist ida pool kiilu vaenlase sillapeasse. Caumontist lääne ja Carentanist kagu ja edela pool paiskasid meie diviisid vaenlase tagasi ja kindlustasid oma positsioone. Vastase kaotused olid eriti suured lahinguis Carentani ruumis.

Ruumis lääne ja põhja pool St. Mere Egliset jätkusid ägedad lahingud. Vaenlane suutis seal võita vaid vähest pinda.

Vaenlase väljalaadimiste häirimist sillapea ees jätkati ka mööduunud ööl meie õhujõudude poolt tulemuslikult. Saavutati pommitabamusi laevakoondistele ja väljalaadimistele.

Invasioonirinde võitlusruumis rakendatud ida-vabatahtlikkude üksuste pataljonid andsid rasketes lahingutes oma täispanuse ja võitlesid vapralt.

Vaenlase invasioonilaevastiku tõrjumisel paistsid arvurikkais rünkades mere- ja õhulahingutes ning rasketes tingimustes sooritatud vaenlase miinitökete koristamisel ja vaenlase laevasõiduteedele miinide asetamisel eriti silma eelposti- ja miinihävitajateüksused.

Briti pommitus- ja torpeedolennukite rünnakul üheie saksa konvoile Borkumi ees tulistati meie julgestuslaevade ja vaenlase õhutõrje poolt alla 10 vaenlase lennukit. Üks meie laev jäi kadunuks.

Madalmaade rannika ees uputasid eelpostilaevad suure briti kiirpaadi ja vigastasid üht teist raskesti.

Kesk-Itaalias jätkas vaenlane oma massrünnakuid jalaväe- ja soomusjõududega kõigepealt põhja ja kirde pool Orvitot kogu päeva jooksul. Lahingud kestavad kahes sissemurrukohas veel edasi.

Vaenlase lennukid ründasid 11. juunil Lääne-Itaalia rannika ees uuesti saksa laatsaretilaeva „Erlangenit" ja tulistasid selle põlema.

Idarindel ei olnud ka eile olulist võitlustegevust.

Kaugel põhjas nurjusid Kantalaksha lõigus jälle nõukogude rünnakud ehtrate kaotustega vaenlasele.

Cotentini poolsaare võitlusruum

Soome lahes vigastasid sõjalaevastiku julgestusõidukid üht tulutult ründavat nõukogude kiirpaati. Valvesõidukid tulistasid Narva lahe kohal aila 5 vaenlase lennukit.

Kalastaja poolsaare ees ründasid nõukogude pommitajad ja kiirpaadid tulemusteta üht saksa konvoid. Ka vaenlase rannapatareid lõid võitluses sekka. Üks vaenlase kiirpaat sai seejuures raskesti vigastada. 10 vaenlase lennukit hävitati meie jahilennukite poolt.

Üks nõrgem põhja-ameerika pommitajate üksus lendas eile Loode-Saksamaa kohale ja heitis laialipillatuna pomme Hannoveri ruumi.

Üksikute briti lennukite rünnakud suundusid mööduunud ööl Reini-Westfaali piirkonna vastu.

Saksa lennukid ründasid uuesti eesmärke Kagu-Inglismaal.

Karjala maakitsuses jatkuvad ägedad võitlused

Helsingi 15. 6. (DNB) Soome sõjajõudude teates 15. juunil üteldakse:

Karjala maakitsuses kestavad vaenlase rünnakud täie jõuga. Surve on tugevaim Kuuterselkä, Kivennapa ja Siiranmäki juures. Kuuterselkä juures õnnestus vaenlasel tungida meie positsioonidesse. Kivennapa ja Siiranmäki juures on meie väed tõmmatud lakkamatuisse raskeisse võitlusisse ja nad lõid tunduvate kaotustega tagasi vaenlase rünnaku, mida toetasid tugevad soomus- ja õhujõud. Hävitati 19 vaenlase tanki.

Annuse maakitsuses tõrjuti kahes kohas kompaniitugevused vaenlase üksused.

Umbes 150 vaenlase lennukit ründas mööduunud ööl Viiburit. Elanikkonnal oli kaotusi, tekkis materjaalseid kahjusid. Õhuvõitluses tulistasid meie jahilennukid ja õhutõrje alla 4 vaatlusballooni ja 36 vaenlase lennukit. 9. ja 14. juuni vahel tulistasid meie õhujõud alla vähimalt 121 masinat.

Soome ajaloolane langes rindel

Helsingi, 14. 6. (DNB) Põhjapoolses rindepiirkonnas langes tuntud Soome sõjaajaloolane kolonel J. O. Hannula. Kolonel Hannula oli pikemat aega lektoriks Soome kõrgemas sõjakoolis.

De Gaulle Normandias

Berliin, 15. 6. Liitlaste Prantsusepobleem sai uue pöörde, kui de Gaulle eile saabus invasioonisillapeasse Normandias Liitlaste suhtumist temasse iseloomustab tõsiasi, et kindral Montgomery ei võtnud teda vastu, vaid saatis ta ühe oma staabiohvitseri juure, kes ei seisnudki kindrali auastmes.

Võitlused Karjalas on väga ägedad

Stokholmist, 13.6. (DNB). Soome avalikkus võttis, nagu „Aftonbladeti" Helsingi kirjasaatja teatab, sõnumi nõukogude läbimurrust Karjalas vastu väga tõsiselt. Kuigi nõukogude kiil soome positsioonides on alles väga kitsas, olevat soome relvadel tulnud võitluse algul taluda tunduvat kaotust. Haavatud, kes rindelt tagasi pöördusid, seletasid „Aftonbladeti" teatel, et võitlused Karjalas olevat erakordselt ägedad, kuid ka soome kaitse olevat nüüd kindlam. Soome sõdurid võitlevat kui lõvid ja olevat meelsamini langnud kui taganenud.

Narva rindel langes 352 enamlast

Berliin, 15. 6. (DNB). Edela pool Narvat jatkas vaenlane oma rünnakuid. Eelmise päeva rünnakuil jättis ta meie positsioonide ette 352 loetud surnut ja kaotas hulk vange, suurtükke ja kuulipildujaid.

Montgomery laev miini otsas

Genf, 15. 6. (DNB). Laev, millega kindral Montgomery tahtis sõita Normandiasse, jooksis miini otsa, nagu „Daily Express" teatab. Montgomery olevat pääsnud vigastusteta.

Esimene Tammelehis invasiooni-rindelt

Berliin, 14. 6. (DNB) Führer on annetanud kiirpaatide juhile mereväekapten Rudolf Petersenile kui Saksa sõjaväe 499-ndale sõdurile Tammelehise Raudristi Rüütliristi juure kiirpaatide-sõja edaka juhtimise eest Briti-Ameerika invasioonilaevastiku vastu.

---

ka eile vaenlasele vihast vastupanu, ei suutnud aga lõpuks takistada, et vaenlane võitis põhja suunas pinda juurde. Uued vaenlase rünnakud põhja ja loode pool järve tõrjuti tagasi. Võitlused jätkuvad.

Idast ei teatata mingeid erilisi sündmusi. Ülal põhjas tõrjuti Louhi ja Kandalaksha lõigus hulk tugevaid bolshevikkude rünnakuid tagasi.

Allveelaevad uputasid Mustas meres 2 nõukogude kahurpaati ja ühe puksiiri.

Põhja-ameerika pommitajateüksused ründasid eile Budapesti piirkonda. Ungari ja saksa õhutõrjejõud tulistasid alla 18 vaenlase lennukit.

Üksikud briti lennukid heitsid mööduunud ööl pomme Reini-Westfaali ruumi.

Saksa võitluslennukid ründasid üksikeesmärke Kagu-Inglismaal.

Allatulistatud invasiooni-kauba-purilennukist tuuakse välja sõidu-auto, mis oli õieti määratud ameerika ohvitseridele liiklemiseks Prantsusmaa teedel. Pk.-Scheck (Wb).

Vahetatud osad

„Teist rinnet" nõuavad nüüd anglo-ameeriklased

Pärast poolteist aastat kestnud närvisõda invasiooni ümber ei mõjunud anglo-ameeriklastele invasiooni algus sugugi vaimustavalt. Inglismaalt kuuldub hääli, millest selgesti kostab teatav mure. Nimelt tuntakse rahutust vaikuse üle idarindel.

Kogu briti ajakirjandus tegeleb selle teemaga ja „Times" kirjutab täiesti avameelselt, et invasiooni edu oleneb sündmustest teistel rinnetel. Pärast seda kui enamlased on ligi kolm aastat kannud võitluste pearaskust nõuab inglise ajakirjandus nüüd äkki sünkroniseerimist, võitluste ajalist ühtlustamist, „Times" rõhutab, et nüüd, mil Eisenhower on otsustanud alustada invasiooni, olevat otsustava tähtsusega iga tund, iga päev.

„Daily Telegraph" läheb veelgi kaugemale ja kirjutab, et tegevuse ajaline kooskõlastamine olevat otsustatud juba Teheranis ja et tegevusetus enamlaste poolel mitte ainult ei raskenda invasiooni, vaid teeb selle isegi „mittemõistlikuks" ettevõtteks.

Igatahes peavad briti kommentaatorid nüüd möönama, et osad on muutunud. Kui varem Anglo- Ameerika sõjajõud vaatasid pealt Nõukogude pingutusi, siis teevad enamlased nüüd sama. Üsna avameelselt väljendatakse kartust, et Moskva tahab vist invasiooni esimese vaatuse käiku lihtsalt pealt vaadata.

Punane lipp Roomas

Berliin, 15. 6. Pärast liitlaste sissemarssi Rooma on kommunism tunduvalt tõstnud oma nõudmisi kaasarääkimise suhtes Itaalias, olgugi et ta sõjaliselt ei ole operatsioonidele kaasa aidanud. Roomas levitati neil päevil Itaalia kompartei lendlehti itaalia töölistele.

Uus kohtuminister ajutises valitsuses Bonomi seletas Inglise ajalehe esindajale, et ta peab oma kohuseks tuua kõik fashistid ja nende pooldajad kohtu ette. Inglise korrespondent ei kahtle, et see on suunatud ka kuningas Viktor Emanueli ja ta poja Umberto vastu. Kroonprints on lahkunud Roomast ja asunud Napoli, kuna kindral Clark, USA vägede ülemjuhataja on lõõnud lahti oma peakorteri Capitolil.

Seega on Rooma jäetud politiliselt kommunismi ja sõjaliselt USA ülemjuhatuse hooleks.

Nagu teated Roomast ütlevad, kerkisid kohe pärast liitlaste sissemarssi suurlinna allmaailmast esile Stalini pooldajad, et punase sidemega varrukal teostada „korravalvet" tänavail. Terved linnaosad on suletud punase miilitsa poolt, kus peetakse jahti fashistliku valitsuse liikmeile. Kõik suuremad hotellid linnas on liitlaste käes ja soomusautode kaitse all. „News Chronikle'i" kirjasaatja teatab Roomast, et praegu lehvitavad kõik parteid Itaalias punast lippu.

„Vere ja pori sümfoonia"

Londoni kirjasaatja invasioonivägede maabumisest

Stokholmist, 13. 6. „Võitlused anglo-ameeriklaste maabumise juures olid vere ja pori sümfoonia," kirjutab rootsi ajalehe „Aftonbladet" Londoni kirjasaatja ühes teates, mis peegeldab anglo-ameeriklaste suuri kaotusi invasioonil.

Need ameeriklased, kes ellu jäid, said ainult kogelda: „See oli põrgu, puhas võitsimatu põrgu, see oli hirmukummitus miinide läbi purustatud ja õhkupaisatud kehadest, uppuvaist paatidest ja öudselt ulguvaist plahvatustest, sümfoonia verest ja porist."

Elavad ja surnud kehad paisati võimsa saksa suurtükitule poolt läbi õhu, mis suundus vägede täidetud invasioonipaatide vastu. Paljud uppusid veele, teistel õnnestus rannani jõuda, kus neid tabasid granaadikillud. Laibad lamavad pikas rivis piki randa, kaetud ainult tekkidega, sest ei olnud aega neid matta.

Rand on täis õnduse jälgi ja sõgadust. „Koju" adresseeritud kirjad, mis sõdur võibolla laeval kirjutas, et teatada koju suurest seiklusest, kingad, riietusesemed, sigaretid — kõik läbisegamini ühes hunnikus, päästerõngad, siin ja seal hambaharju, käterätikuid on kogu rannale laiali puistatud. Siin ja seal leidub väikesi liivakünkaid, milles seisab tääk, kiivriga selle otsas...

Pilk ründajate esimese kümne päeva tohututele kaotustele

Ka Itaalias kannavad anglo-ameeriklased raskeid kaotusi ja inimohvreid

Führeri peakorterist, 15. juunil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Lahingu ägedus Normandias kasvab päevast päeva. Selle järele kui vaenlase eesmärgiks oli invasiooni esimestel päevadel rannikul kanda kinnitada, püüab ta nüüd oma sillapäid igasse külge laiendada. Raskeimate laevakahurite kogupaukudega, pidevate õhurünnakutega ja värskelt kohaletoimetatud jalaväe ja soomusjõudude panusega mõlemalt poolt läheneb lahing oma kõrgpunktile.

Eilsel päeval arenesid eriti ruumis Tilly ja Caumonti ümbruses ning edela pool Balleroyd ägedad võitlused, milliste jooksul hävitati arvukaid vaenlase tanke. Vaenlasel oli eriti kõrgeid veriseid kaotusi. Meie väed säilitasid kõikjal oma positsioonid. Ida pool Caumonti vallutasid meie soomusüksused hulga visalt kaitstud asulaid. Vaenlase langevarjurid, kes kirde pool Saint Lo'd hüppasid alla meie rinde taga, hävitati. Ainult ruumis lääne ja põhja pool St. Mere Egliset suutis vaenlane veidi maa-ala juurde võita.

Mööduunud ööl uputati või vigastati raskesti tugevate võitluslennukiteüksuste rünnakute läbi 14 transportlaeva 101 000 brt. ja 2 hävitajat pommi- ja torpeedotabamustega. Seejuures paistis eriti silma üks võitluslendurite rühm major Thomseni juhatusel.

Raskes õlses võitluses meie mereväepaatide ja ühe viie hävitaja poolt kaitstud vaenlase ristlejate üksuse vahel edela pool Jersey saart tulistati üks hävitaja põlema. Üks meie paat läks seejuures kaduma.

Rannapatareid tulistasid Orne'i suudmes ühest raskest ristlejast ja hävitajatest kaitstud maabumisüksust, vigastades nii ristlejat kui ka mõningaid hävitajaid. Cherbourgi poolsaare põhjarannikul saavutasid meie rannapatareid veel teistele laevadele tabamusi. Hävitajaterühmad ja kiirpaadid sunniti tagasi pöörduma.

Võitluste ägedus ja meie vägede kõigi relvaliikide eeskujulik hoiak ilmneb senini saavutatud arvulistes tagajärgedes.

Vaenlase invasioonirünnaku esimese 10 päeva jooksul on meie väed hävitanud üle 400 vaenlase tanki ja üle 1000 lennuki. Siia hulka ei ole arvestatud neid arvukaid tanke, kahureid ja kõikiliiki raskeid relvi, mis uppusid sõjalaevastiku ja õhujõudude rünnakutel vaenlase maabumislaevastiku vastu.

Kokku uputasid õhujõud, sõjalaevastik ja sõjaväe ning mereväe rannapatareid invasiooni algusest saadik 2 ristlejat, 9 hävitajat, 2 kiirpaati, 23 vee- ja transportlaeva 131.000 brt., edasi 12 tankide maabumislaeva 18.300 brt. Peale selle vigastati torpeedo-, pommi- ja kahuritabamustega raskesti 2 raskeristlejat, 3 ristlejat, 16 hävitajat, 8 kiirpaati, 58 kauba- ja transportlaeva, kokku 235.000 brt., 2 maabumissõidukit 4000 brt. ja üht keskmises suuruses aurikut. Neid arve kõrgendavad veel märksa vaenlase sõja- ja maabumislaevade kaotused miinitabamuste läbi.

Vaenlase, eriti tema õhudessantdiviiside eliitüksuste, verised kaotused ületavad paljukordselt meie omi.

Itaalia rindel kestab vaenlase tugev surve mõlemal pool Bolsena järve alanematult edasi. Meie raskesti võitlevad väed osutasid

Võitlusruum loode pool Jassõt

Koerus avatakse lastesuvisanatoorium

Andmed tulevad saata 24.juuniks

Tervishoiuvalitsus avab 3. juulist kuni 16. septembrini ühe oma lastesuvisanatooriumidest Järvamaale Koeru algkooli ruumesse, kuhu on võimaldatud sissepääs ka Järvamaa kopsunäärme haigeile lastele. Sanatooriumi ravitasu on 3 rmk päevas, missugusest summast haiguskindlustusasutus tasub 50 protsenti. Ka on võimaldatud tasuta ravi vastava sooviavalduse esitamisel. Tuberkuloosinõuandla(asukoht Paides, Suur-Aia tän. 11, järelvaatus igal teisip., kolmap., neljap. ja reedel kella 10-13) korraldab iga lapse kohta viimase tervisliku seisukorra üle vastava tunnistuse. Tuberkuloosinõuandlale tuleb esitada lapsevanemate sooviavaldus lapse savisanatooriumi paigutamiseks, samuti tõend, et laps ei põe difteeriat ega ole difteeriapisikutekandja ning et temal ei esine nakkushaigusi ja on täidest vaba.

Nimetatud tõendi annab välja vastava jaoskonna tervishoiuarst. Juhul, kui lapse saatmine Tuberkuloosinõuandlasse on seotud raskustega, võib jaoskonna tervishoiuarst täita vastava tõendi, saates selle edasi Paide Tuberkuloosinõuandlale. Andmed sanatoorset ravi vajavate laste kohta tulevad esitada hiljemalt 24. juuniks s.a.

Majandus- ja rahandusdirektor dr. A. Wendt ja sisedirektor O. Angelus tagasi

Majandus- ja rahandusdirektor dr. A. Wendt ja sisedirektor O. Angelus on tagasi jõudnud ja asunud oma ametikohuste täitmisele alates 10. juunist.

Eesti maleesivõistlused Viljandis

Käesoleva aasta Eesti maleesivõistlused viiakse läbi Haridusdirektooriumi spordiameti malesektsiooni ja Viljandi maleseltsi ühisel korraldusel ajavahemikus 24. juunist kuni 2. juulini. Võistlejate arvu ülemmääraks seekordsetel võistlustel on 14, nende hulgas kõik meie paremad malemehed, eesotsas suurmeister P. Kerese ja meistrite Türni ning Kaldega.

Tshehhi avalik arvamine invasiooni tagajärgedest

Prahast, 14.6. (DNB). Vaadeldes anglo-ameeriklaste invasiooni järeldusel tekkinud sõjalist ja poliitilist olukorda kirjutab minister Moravec „Lidove Novinys", et need päevad ja nädalad kiirustavad briti maailmariigi kokkuvariseemist. See, mis tänapäeval sündivat, kujunevat Briti impeeriumile saatuslikuks, lõpetab minister.

Pühapäeval Paide-Viljandi linnavõistlus males

Pühapäeval toimub Viljandis Paide ja Viljandi vaheline linnavõistlus males, kusjuures esimest esindab S-s „Järvapojad", teist S-s „Sakala" meeskond. Võisteldakse 8 laual. Kuna Viljandi on tuntud tugeva malelinnana, seisab väheste võistluskogemustega Paide meeskonnal ees raske võistluspäev. Paide meeskonda kuuluvad A. Abel, A. Hange, V. Juhandi, O. Kuningas, V. Kärp, A. Lepik, J. Renna ja A. Tammist.

Tütarlaste juhtidele korraldatakse laager Toris

Eesti Noorte peastaap korraldab tänavu suvel Pärnumaal Tori lähedal kaks maatöö- ja õppelaagrit tütarlastele.

Esimene laager toimub 17. juunist 17. juulini ja teine 22. juulist 23. augustini.

Õppelaagri eesmärgiks on noortejuhtide kasvatamine, kes võiksid edaspidi iseseisvalt juhtida ja korraldada lippkonnas noorte kasvatustööd. Õppelaagrist osavõtjate vanuseks on 18—21 a., kuid erijuhtumeil võivad osavõtjad olla ka 17-aastased. Kumbki laager on nähtud ette 60 osavõtjale ning juure arvates laagri juhtkonda ulatub laagris viibijate üldine arv kummalgi korral umbes 80-ni.

Joobnud USA sõdurid tungisid Vatikani linna

Tulevahetus paavstliku kaardiväega.— Vatikan nõuab korraldusvõtteid sääraste vahejuhtumite vältimiseks.

USA ja Vatikani vahelise diplomaatliku vahejuhtumi kohta kuuldub järgmist: Mööduunud teisipäeval tungis jõuk joobnud ameerika sõdureid väevõimuga Vatikani linna Paavsti kaardiväg, kellele USA sõdurite sissetung esmalt oli ootamatu, tahtis jõuku sundida lahkuma. Algas tulevahetus, milles üks paavsti kaardiväe ohvitsere sai käest haavata.

USA esindaja Vatikani juures Tittmann esitas kardinal Maglionile Põhja-Ameerika valitsuse vabanduskirja, kuid Vatikan nõuab siiski energilisi korraldusvõtteid edaspidiste samalaadsete vahejuhtumite vältimiseks. Ühenduses sellega suurendati mõne aja eest 2000 meheni suurendatud kaadriväelaste arvu veel 2000 mehe võrra.

Sõjateeneteriste eesti teadlastele

Neil päivil anti II kl sõjateeneteristid üle mag. phil. F. Oinasele ja stip. Arensile, kes möödunud suvel ja sügisel 5 kuu kestel ühe politsei erikomando koosseisus võtsid osa uurimistöist Peipsi-taguseis eesti asundustes. Hoolimata hädaohtudest ja raskustest selles alaliselt partisanidest ohustatud piirkonnas viidi suureulatuslik töö edukalt lõpule. Kogutud andmestikust on esialgselt ümber töötatud ligi 1000 lehekülge artikleid, ülevaateid ja tabeleid.

Eesti südamesoovid ja tervitused kaugusesse

Armastusega mõtleb meie rahvas kõigile neile, kes kisti kolme aasta eest meie keskelt

„Meie süüdistame kõiki neid kultuurrahvaid, kes praegu koos N. Venega võitlevad selleks, et võimaldada N. Venel eesti rahva hävitamist lõpule viia“

Kolmapäeval mälestas meie maa kolme aasta eest bolševike poolt küüditatud ja mõrvatud rahvuskaaslasi.

Vaikses harduses kandusid sel päeval kõikjal meie inimeste mõtted meie keskelt vägivaldselt äraviidud omastele, tuttavatele, sõpradele ja kõigile rahvuskaaslastele.

Linnades korraldati küüditatute ja mõrvatute mälestamiseks paljudes kohtades aktusi ja jumalateenistusi.

Maal korraldatakse küüditatute ja mõrvatute mälestamiskogumisi ja vastavaid jumalateenistusi suuremalt osalt eeloleval pühapäeval.

Mälestuspäeva keskseimaks sündmuseks oli kolmapäeva pärastlõunal Tallinnas Lindamäel korraldatud mälestamisaktus, kus esines kõnega Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe.

Aukülalisteena viibisid aktusel kindralkomissar K.-S. Litzmann, viitseadmiral Burchardi, Tallinna välikomandant kindralmajor Bisle, sisedirektor O. Angelus, majandus- ja rahandusdirektor dr. A. Wendt, direktor H. Saar jt.

Küüditatute mälestustahvli juure, poolkaares ümber Linda mälestussamba, olid rivistatud maakondade esindajatena rahvusriideis näitsikuid. Iga maakonna esindaja kandis oma maakonna rahvariideid. Tiheda ringina piiras mälestustahvli ümbrust ja mäenõlvu rahvahulk.

Mälestusaktus algas meeskoori „Eesti Laulumehed“ ettekandega „Sind surmani küll tahan“, mille järele lauldi „Jõua jälle koju, kallis, kaugelt maalt“. Rahvas paljastas pea.

„Eesti Laulumeeste“ ettekannete järele astus kõnetooli Eesti Omavalitsuse juht. Kõne kestel mälestati äraviiduid vaikse leinaseisakuga, mille kestel ühe politseipataljoni orkester mängis „Isamaa ilu koleides“.

Eesti Omavalitsuse juhi sõnavõtt lõppes meie rahvushümniga.

Seejärele Eesti Omavalitsuse juht astus mälestustahvli juure ja asetas kogu rahva nimel mälestustahvlile kimbu lilli, mis kandis rahvusvärvides linti pealkirjaga „Eesti Omavalitsus“. Järgnevalt kaunistasid mälestustahvlit liliekimpudega Eesti maakondi esindavad näitsikud.

Mälestustalituse lõppedes andis Eesti Omavalitsuse juht küüditatute mälestustahvli juures kogu rahva esindajana pühaliku tõotuse võideldа selle eest, et ei võiks enam kunagi niisuguse leina põhjust tekkida. „Me peame alati mõtlema nendele eestlastele, kes siit meie rahva hulgast on ära kadunud. Me peame mõtlema nende piinadele, mida äraviidull päevast päeva ja tunnist tundi tuleb kannatada.

Olgu see mälestustahvel kohaks, kus iga eestlane möödudes paljastab pea ja suendab truudusevannet oma kodumaale,“ lõpetas Eesti Omavalitsuse juht.

Pärast aktust jäi rahvahulk veel mälestustahvli juure, kaunistades seda liliedega.

Hiljem külastas mõrvatute ja küüditatute mälestuspaika veel kindralkomissar K.-S. Litzmann koos abikaasa ja tütrega, asetades mälestustahvlile lilli.

Dr. Mäe kõne

Täna on eesti rahval ja neil rahvail, kes olid kaaskannatajad kolme aasta eest, rahvuslik leinapäev. Meie mõtleme siin tänasel päeval kõigile neile tuhandeile meie eesti rahva hulgast, kes üheainsa ööga ja kõige julmemal kombel meie rahva hulgast välja kisti.

On ju nii, et iga kurjategija püüab oma tegu teiste eest ilustada või vabandada. Kuna N. Vene teadis, et 14. juunil eesti rahva poolt ja mitmete teiste rahvaste poolt esitatakse kogu maailmale süüdistus, ajis kiiresti mõni päev enne seda püüavad nad nüüd ilusate seletustega nendest õudustest ja sellest kuriteost üle minna ja ütelda, et need tuhanded meie rahva hulgast, kes sel ööl vangistati ja nagu loomad kõige julmemal kombel ära viidi, et need on vabatahtlikult eesti rahva hulgast asunud Venemaale elama.

Kuidas see tegelikult oli, seda teavad kõik need, kes siin selle mälestusmärgi ees on käinud, südame mõtted oma armsamate juures. Need, kes saageli siia selle mälestustahvli ette on toonud lilli. Ja seda teavad kõik need, kes siin selle mälestustahvli ümber koos on. Nad teavad, kuidas see tegelikkuses oli.

Keset rahuaega, keset aega, mil Eesti ei olnud sõjajalal ühegi teise rahvaga, keset olukorda, kus ükski meie inimestest ei olnud põhjust annud nende vastu politseilisi samme ette võtta, keset seda rahuaega ühelainsal ööl viidi meie rahva hulgast ära üle 10 000 inimese. See oli juba kaua aega ettevalmistatud, samm N. Vene ja ta terrorirganisatsiooni GPU poolt. Nüüd teame me leitud ürikutest, et see oli esimene samm eesti rahva hävitamiseks, ja meil kõigil, kes me praegu siin oleme, tuleks jagada nende küüditatute saatust, kui mitte ei oleks vahele tulnud saksa rahva sõda bolshevismi vastu. Ainult seetõttu võime siin täna koos olla oma südame paremate soovidega omaste suhtes, kes meie hulgast on kistud vastu surmale või orjusele.

Me teame, et meie hulgast äraküüditatute seas oli noori ja vanu inimesi, seal hulgas oli lapsi ja rinnalapsi, seal oli mehi ja naisi, seal oli haritlasi, seal oli põllumehi, seal oli inimesi meie rahva kõigist elukutsetelt ja kõigist meie rahva kihtidest. Selle ööga küüditati ainult seepärast meie rahva liikmeid, et nad armastasid oma rahvast ja oma kodumaad, ja et nad olid ausad ja töökad inimesed, kellest teised lugu pidasid.

Pärast GPU salajasi ja kauakestnud ettevalmistusi toimus ööl vastu 14. juunit haarang. Kõik juudid, bolshevikud ja GPU ametnikud mobiliseeriti selle ülesande teostamiseks ja kesköö äratasid kolmemehelised rühmad neis enamasti üks juut, rahulikke kodanikke nende kodudes, kust need äärmise toorusega jaama viidi. Seal ootasid neid õnnetuid rahvuskaaslasi trellidega kaubavagunid, et neid viia teadmata kuhu.

Palju õudseid sündmusi leidis aset sel ööl, eest küüditati kõik, kes leiti kortereist. Kui juhuslikult perekonnaisa ei olnud kodus siis leidis ta järgmisel hommikul eest tühja ja rüüstatud korteri, tema naine ja lapsed olid küüditatud. Kui juhuslikult ema ei olnud kodus, küüditati isa lastega, ja nimelt nii, et isa eraldati lastest. Isa sõitis vastu tundmatule tulevikule ühes sihis ja vanemateta lapsed teises sihis. Kui küüditatute tulekul aga vanemaid ei olnud kumbagi kodus, siis küüditati ainult lapsed Oli ka juhtumeid, kus isa ühte ja ema teise kohta küüditati, kuna orvud meie hulka jäid. Me teame, et perekondadele ei teatatud, et nad lahutatakse. Alles trellitatud küüdirongide juures lahutati perekonnaliikmed ja paigutati need eri suunades sõitvaile rongidele.

Kirjeldamatuid küüditamisstseene toimus sel õudsel ööl ja õudus haaras meie rahva südame sel päeval. Keegi ei osanud kujutella, kuidas niisugune juhtum on võimalik. Ei olnud usutav, et 20. sajandil võib toimuda kuritegu, mis ületab igasuguse inkvisitsioonisegse kuritöö. Kuid see toimus.

Need trellidega kaubavagunid jäid kauaks ajaks meie silme ette seisma. Vaguneis viibijaid toideti soolakalaga ja neile ei antud vett. Inimesed, kes janu pärast kisendasid, sattusid NKVD valvepostide pilke alla ja nende õnnetute nähes valati vesi maha, mida lapsed tahtsid kannatajaile anda.

Siis hakkasid rongid veerema vastu tundmatule saatusele. Nende viimaste päevade kestel olid juba paljud küüditavaist, eriti imikuist, surnud ja mitmed hullunud. Nende laibad sõitsid kaasa tundmatusse. Nii nägi välja küüditamine tõelisuses, ja meie, kes oleme selle üle elanud, oleme tunnistajad.

Me ei tea mitte, kes kõigist meie rahva hulgast 14. juuni ööl äraviidud ja meie rahva hulgast ärakistud omastest veel praegu elus on, kes mitte. Me ei tea, missugusel piinarikkal viisil nad surma on leidnud, meie oleme täna siin koos, et nende peale mõtelda ja neid mälestada ning me tahame ühe silmapilgu vaikselt seista leinas kõigile neile, kes nende hulgas on rahu- ja varjupaiga leidnud maapinnas, mis on halastavam kui seda on julm idavaenlane.

Meie süüdistame

Meie, täna siin selle mälestustahvli ees seistes, süüdistame kogu maailma avalikkuse ees N. Vene riigivõimu ja bolshevismi, et ta keset rahuaega meie rahva hulgast ilma põhjuseta on niiviisi mõrvaks rüüvinud ühe ööga üle 10.000 inimese ja sellele järgnevail

Lõpp 4. leheküljel

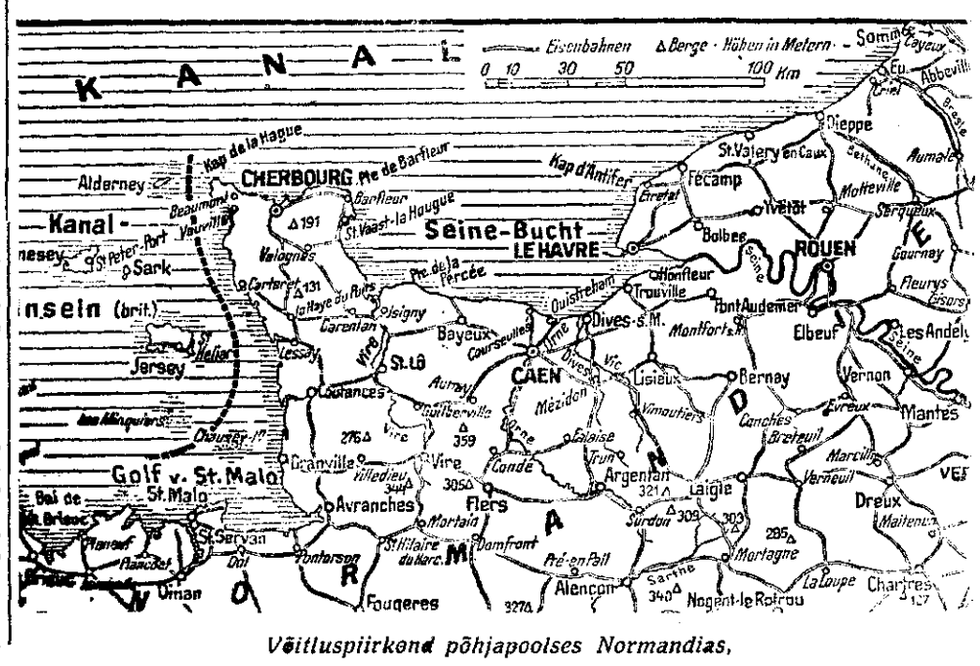

Võitluspiirkond põhjapoolses Normandias.

Pühaderõõmu eesliinile

On saanud kauniks kombeks pühade puhul meeles pidada rindemehi, kes relvaga käes seisavad kodumaa piiride kaitsel. Ka möödunud pühadel saabus väeosadele järjekordse pühadetervitusena pakikesi tagalast.

Suviste laupäeva pärastlõuna saarlaste kompaniis. Mehed on parajasti lõpetanud päevased askeldused, kui saabub teade, et üksusele tulevad tervituspakikesi üleandma kodusaare esindajad.

Sõdurid on üllatunud, sest kogu väeosast kõige vähem võisid küll nemad, mehed kaugeimast maanurgast, külalisi oodata.

Kiiresti asutakse tegema ettevalmistusi vastuvõtuks. Kuuldavasti olevat saabujate hulgas ka naiseperet, seepärast püütakse olla igati „vormis“. Nii mõnigi tahaks veel oma karust lõuga silendada, kuid aega selleks on üpris napilt. Pole parata, tuleb neid rindel nii haruldasi külalisi vastu võtta habetunud näoga. Saapad siiski lüüakse puhtaks ja riideilt klopitakse rindetolm.

Üksus rivistub nelinurkselt teeäärsesse kasesallu. Rühmaülemad lasevad oma kõikenägevail pilkudel rännata üle rivi, et siinseal jagada korraldusi kohendamiseks, kuni kõik on parimas korras. Külalistele peab jääma poistest hea mulje.

Meestel ei tule kaua oodata. Juba peatubki valendaval maanteel kiire sõiduauto ning külalised saadetuina väeosa ülemast astuvad välja.

Kuuldustel oli tõepoolest alust, sest rivile läheneb ka kaks daami. Uhkus paisutab rinda, et nende kodusaare naised pole kohkunud tagasi raskustest, sõites siia, huha iga hetk võib hakata sadama mürske ja miine.

Kõlavad käsklused. Mundrite hall nelinurk tardub valvelseisangusse. Väeosa ülem tervitab mehi, ja mürisev vastus kaigub tagasi soistest metsadest.

Kena näitsik pöördub sõjameeste poole soojade sõnadega. Ta toob südamlikke pühadetervitusi saarerahvalt ja Kuressaare Naisomakaitselt. Tänab mehi vapra kodukaitsmise eest ja palub pisukese tänutähena vastu võtta pühadepakikesed.

Rindemeeste agaral kaasabil tõstetakse teeveerel seisvast kingituskoormast maha suured pakid ja nobedad sõrmed harutavad lahti pakkimisnöörid. Hallist paberist koorduvad esile kingituspakikeesed, milledele kirjutatud pühadetervitusi. Aga nüüd viet petevad küll silmad: enamikule pakikestest on lisatud juurde veel nägus raamat. Mitte mõni paarikümne aasta eest trükitud kriminaalromaan, vaid alles äsjailmunud ilukirjanduslik teos.

Külalised jagavad kingitusi ning peatselt on iga mees pakikese omanik.

Rindemeeste näod tõmbuvad naerule, nende südameisse poeb soe tunne. Kodusaar pole oma sõjamehi unustanud, vaid toonud neile pühaderõõmu ka siia, kus harilikult ei tunta mingit vahet argi- ja pühapäevade vahel.

Pakikeste toojaile vastab meeste nimel väeosa ülem. Ta tänab Kuressaare Naisomakaitset ja külalisi nende vaeva ja hoole eest. Edasi tuletab ta meestele meelde, et nad seisavad siin kodukaitsjaina.

„Teie ülesanne on raske, aga ka austav, sest teist oleneb kodumaa saatus. Minul isiklikult on heameel, et ma siin võin seista. Ärge olge halvemad, kui teie esivanemad, kes muistseis võitlusis kõige kauem vastupidasid.

Me võitleme, või langeme, aga me ei paendu unesti punaste ikke alla!“

Rindemehed kuulavad vaikides. Kolonel kõneleks nagu nende eneste südameist. Oma isamaa ja kalli kodusaare eest on nad valmis kandma ka kõige suuremat ohvrit.

Külalised on vahepeal meeste ridadest leidnud tuttavaid ja vallandub elav jutlemine. Vahetatakse kodu- ja rindeuudiseid; sajad küsimused ristlevad lühikeste minutite jooksul.

Lahkumishetk saabub kiiresti. Veel viimased käepigistused ja tervitused, ning juba vurabki auto edasi, jättes õhku keerlema tolmupilvi.

Lähevad laialt ka tublid saarlased. Rõõmsa uudishimuga avatakse pakikeed, nii rindeoludes hädavajalikud pisiasjad, kui ka kuldpruunid küpsised valmistavad üldist headmeelt. Teretulnud lisandiks on ka ilukirjanduslikud teosed, mis mõnegi igava jõudemomendi sisukalt veeta aitavad. Kuid olulisem kõigest on kodune pühadetunne, mida pakikeed endaga kaasa tõid.

Sõjakirjasaatja Heino Kalev.

Uued „metropolid“ „vabastatuile“

Nõukogude Liidus luuakse eeldusi uuteks küüditamisteks ning sunnitöölaagrite rajamiseks

Nõukogude Liidus on teostamisel laiaulatuslik küüditamine. Tuhanded elanikkudest, kes jäid kohale Nõukogude maa-alade tagasivallutamisel, peavad nüüd rändama loomavagunites ida poole. Piisab kõige väiksemast süüst või mingist aluseta kaebusest. Mõningad teated kõnelevad küüditatute rongidest, mis nüüd olevat alaliselt teel ida poole. On iseloomulik, et just nüüd on Moskvas avaldatud uus määrus, mis ametlikult puudutab Nõukogude rahvaste ümberasustamist Volga kanali äärde, Uuralisse ja Siberisse. Ülemnõukogu eesistuja Kossõgin tegi selle määruse teatavaks omas kõnes ning seal avaldatud vähestest andmetest selgub, et on loomisel terve rida uusi provintse, kusjuures kuuele linnale on antud provintsidele kehtiv haldusõigus. Uute provintside keskusena nimetatakse järgmisi linnu: Uljanovsk (end. Simbirsk) Volga ääres, Astrahan Volga suudmes, Kurdan — Toboli jõe ääres Läänesiberis ja Kemerogo — Kesk-Siberis Kusbasi kanali ääres. Linnadest on saanud suuremad halduslikud õigused: Gorki (end. Nizni-Novgrod), Kuibõšev, Baratov, Molotov, Sverdlovsk ja Novosibirsk.

Nagu tähendasime, on see määrus ametlikuks seletuseks Nõukogude rahvaste „ümberasustamisele“, millest seni kangekaelselt on vaigitud. Üldiselt oli aga siiski juba varem teada, et kui Uuralisse või Siberisse kavatseti asutada mõnd uut tööstust, siis selle sel käis ikka vangistamiste või küüditamiste laine. Nõukogud on oma ettevõtetele ikka sellisel teel hankinud pärisorjasid. Ukrainlased, valge-venelased, ingerlased, väiksed mägirahvad lõunast ja soomesugu rahvaste killukesed olid tavalisti need, kes kui „kontrrevolutsioonilised“ elemendid pidid täitma, neid tohutuid tühikuid, mis olid tekkinud uute sunnitöölaagrite loomisega. Nende piinatute laipade varemeil kerkisid siis kiiresti uued linnad ja tööstused ja andsid võimaluse kelkimiseks kuidas Nõukogude tehnika kiiresti areneb ja loob seni nähtamatuid uusi võimalusi.

Ülevalavaldatud linnade ja maakohtade nimed on meile eestlastele hästi tuttavad Eestis küüditatute otsimise andmete kaudu, sest paljud küüditatute rongid on suunduud just neisse asulatesse ja linnadesse. Kossõgini kõne on neile aladele annud ametliku „ilme“. Kahju vaid, et too Nõukogude kõnemees ei nimetanud kui palju neis paikades bolshevikkude timukate piinameetoodite ja kuklalaskude kaudu on tekkinud jäljetuid massihaudu, kui palju seal juba puhkab mulla all mitmesse rahvusse kuuluvaid süütuid inimesi.

Näib, et uute sunnitöölaagrite rajamisel Nõukogud ei looda mitte ainult oma maaaladele, vaid sirutavad oma käe ka teiste, palju kaugemal asuvate rahvaste järgi, milleks praegu tehakse samm-sammult ettevalmistusi. Selles mõttes on äärmiselt huvitavad Itaalia sündmused. Alles hiljuti ilmus Badoglio valitsuse teadaanne, milles nähtub, et järgmisel aastal võetakse gümnaasiumide õppekavadesse sunduslikuna õppeainena vene keel. Seletuskirjades kinnitatakse, et juba nüüd olevat korda läinud hankida Nõukogude-Liidust Lõuna-Itaalia jaoks erakordselt häid õppejõude, kes „vastutuleku mõttes“ saabuvat kohale Moskva kulul. Vene keelt tulevat õppida sellepärast, et paljudel Itaalia noortel hiljem avanevat võimalus „töötada“ Nõukogude Liidus.

Kindlasti see on ainult juhus, mis need kaks teadet peagu üheaegselt tõi ajakirjandusse. Neid lugedes aga paistab juba esimesel pilgul, et nende vahel valitseb tulevikku ulatuv seos. Uued Nõukogude sunnitöölaagrid vajavad uusi orje, sest kus võimutseb terror ja surm, kus alaliselt paugvad NKVD meeste püstolid, seal tekkib üha uusi lünke, millised tulevad jälle täita. Milleks siis sinna vedada umbkeelseid töölõude, kui on suurepäraseid võimalusi neid juba aegsasti orjaelukutsele ettevalmistada. See tuleviku kasu kindlasti kaalub üles Moskva suure „vastutulelikkuse“ käesoleval silmapilgul. On kasulik orjade värbajaid ja ettevalmistajaid saata kohale omal kulul.

Olümpiamängude minevikust

Käesoleval kuul tähistatakse 50. aasta möödumist modernaja olümpiamängude asutamisest, mis teisest küljest tähendas antiikaja olümpiamängude äratamist vastavalt uue aja nõudeile. Eestiski toimub selle tähtsa olümpiajuubeli puhul pidustusi, milledel peetavail aktusil ja kõnedes meenutatakse antiikaja kui ka modernaja olümpiamängude ajalugu.

Antiikaja olümpiamängud asutati õigupoolest 884.a.e.m.a., kuid korrapäraseiks muutusid nad alates aastast 776, mit hakati pidama olümpiavõitjate nimestikku ja mil sisse seati olümpiakalender, mille järgi aja möötmine toimus olümpiaadide ehk neliaastakute kaupa.

Muistsed kreeklased korraldasid oma mänge kuni 394.a. p. Kr., mil fanaatiline keiser Theodosius I, nähes neis paganlust, andis käsu mängude ärakeelamiseks. Ta järeltulijana Theodosius II, olles veelgi fanaatilisem, käskis Olympias maha põletada ka templid ja võistluspaigad, et juurteni hävitada „paganausk“. Maavärisemised tegid omapoolse hävitustöö, kusjuures seda lõpetasid slaavlased, frankid, veneetslased ja lõpuks türklased. Olympia oli langenud varemeisse. Olümpiamängud ununesid.

Möödusid sajandid. Renessans tõstis viimaks jälle esile hellenismi, tõmmates sellest sajandite surilina. Kuid oli vaja oodata 19 sajandit, kuni Kreeka vabanemine Türgi alt avas tee. Tõusis uus vaimustus hellenismi vastu. Üks prantslane toimetas Olympias esimesi pealiskaudseid kaevamisi, millega aga äratati haritud maailma täielepanu. Uuesti loodud Saksa keisririik ühe oma esimese kultuurse suurettevõttena asus plaanikindlale kaevamistööde teostamisele. Kõik, mis maapõuest suudeti tagasi võita, muudeti uuesti elavaks.

Vahepeal oli kreeklasis tekkinud mõte äratada olümpiamänge. Nad tegid selleks koguni kaks katset, nimelt 1859. ja 1870. a., kuid nende poolt korraldatud olümpiamängud kujunesid tegelikult mängude paroodiaks, sest kreeklased polnud veel küpsed nii ulatuslike mängude organiseerimiseks ja teiseks polnud kuigi kõrgel nende kehalise kasvatuse tase. Kreeklaste õnnetud katsed jäid kohaliku tähtsusega sündmusiks, mida ei püütudki maailmale kuulutada. Pidi mööduma veel paar aastakümmet ja kui siis olümpiamängude mõte kerkis taas üles, sai kogu asi hoopis suurema ja teissugusema hoo kui kreeklaste katsed.

Oli 1892.a. 25. novembri õhtu, mil prantslane parun P i e r r e de C o u b e r t i n esmakordselt väljendas mõtet, et atletismi ja hellenismi elustamiseks maailmas tuleks taas ellu kutsuda olümpiamängud. Kuid koosolek, kus ta selle mõttega esines, pidas ta sõnu ainult kõlavaiks fraasideks, mis määratud hellenismi pidulikuks ülistamiseks. Ajakirjanduski peagu vaikis sellest. Aga de Coubertin oli järelandmatu. Kaheksa kuud hiljem, nimelt 1. aug. 1893 peetud uuel koosolekul, kus tuli arutusele rahvusvahelise spordikongressi kokkukutsumine amatörismi põhimõtete väljatöötamiseks, jätkas ta olümpiaidee edasiarendamist. Ta surus läbi, et rahvusvahelise spordikongressi päeva korda võeti punkt olümpiamängude taaselustamise kohta.

Kongress astus kokku Sorbonne'i uues amfiteatris Pariisis 1 6. j u u n i l 1 8 9 4. a a s t a l ja sel oli ametlikult või poolametlikult esindatud 12 riiki. Moodustati kaks komisjoni: üks amatörismi küsimuste ja teine olümpiamängude taasäratamise küsimuste läbivaatamiseks. Teine komisjon, mille liikmeks oli ka de Coubertin, otsustas üksmeelselt vastu võtta de Coubertin'i ettepanekud ja kavad olümpiamängude ellukutsumiseks vastavalt uue aja nõudeile.

Ja siis saabus suur päev - 23. juuni 1894.a., millal kongressi täiskogu otsustas üksmeelselt vastu võtta komisjoni ettepaneku olümpiamängude asutamiseks Otsus oli langetatud. Samal kongressil, mis kujunes esimeseks olümpiakongressiks, otsustati ellu kutsuda Rahvusvaheline Olümpiakomitee. Selle presidendiks valiti endastmõistetavalt Pierre Coubertin, kes sel kohal oli elu lõpuni, viimastel aastatel aupresidendina. De Coubertin suri 1938. aastal 75-aastasena, olles näinud kõiki senipeetuid olümpiamänge.

Esimesed olümpiamängud otsustati korraldada 1896. aastal Ateenas. Varsti ärast kongressi sõitis de Coubertin Kreekasse, et isiklikult kaasa aidata olümpiamängude äratamisele. Ta tegi õieti, sest tema puudumine oleks tähendanud vähemalt mängude edasilükkamist. Kreeka riigipankrott oli valitsusel veel hästi meeles, mispärast peaminister, kartes kulusid, asus olümpiamängude korraldamise suhtes eitavale seisukohale. De Coubertin aga hankis nõusoleku kroonprintsilt ja lõpuks sai peaministri nii kaugele, et see jäi vähemalt erapooletuks, millest hiljem kujunes nõustumine. Rahadega tekkis siiski muresid. Korraldamiskulud pani küll kokku vaimustuses elev Kreeka rahvas, kuid ehitada tuli ka staadion. Näis juba, et kiuste kõigele tuleb loebuda mängude korraldamisest, kui rikas kreeklane Georg Avefoff annetas miljonitesse ulatuva summa, millest sai ehitada kogu marmorstaadioni.

Esimesed olümpiamängud kujunesid suureks eduks ja kohe esimeseks kõrgpunktiks olümpiamängude ajaloos. Sellest ajast elavad olümpiamängud uuesti, ainult maailmasõjad on neid takistanud.

Pärast Ateena olümpiamänge, Pariisis 1900. ja St. Louis's 1904.a. korraldatud mängude puhul näis korra, et mängud vaibuvad unne, kuid uut hoogu ja vaimustust andsid 1906.a. Ateenas korraldatud, seni ainsad vahe-olümpiamängud. Edasi tulid Londoni mängud 1908.a. kuid uueks kõrgpunktiks enne Esimest Maailmasõda kujunesid 1912.a. Stokholmis peetud mängud, mida sisuliselt ei suutnud ületada ka 1920.a. Antverpenis ja 1924.a. Pariisis korraldatud mängud, mis seisid veel Maailmasõja järelmõjude all. Alles Amsterdamis, 1928 võis rääkida täiest kostumisest, kuni Los Angeles'e mängud 1932 kujunesid eriti vägevaiks. Kuid Berliini olümpiamängud 1936.a. ületasid kõik varemad mängud, olles tõepoolest kolossaalsed ja hästi organiseeritud.

1940. aasta mängud olid alul ette nähtud pidamisele Tokios, hiljem Helsingis, kuid nagu me teame, tõmbas neile kriipsu Teine Maailmasõda, nagu 1916.a. mängudele Berliinis oli kriipsu tõmmanud Esimene Maailmasõda.

Pidamata jäid ka käesoleva aasta olümpiamängud, mis on seepoolest kõige õnnetumad, et neile ei saadud määrata korraldajatki.

Kuid kõik sõjad on ükskord lõppenud ja nii lõpeb käesolevgi. Ja siis tõusevad olümpiamängud uuesti.

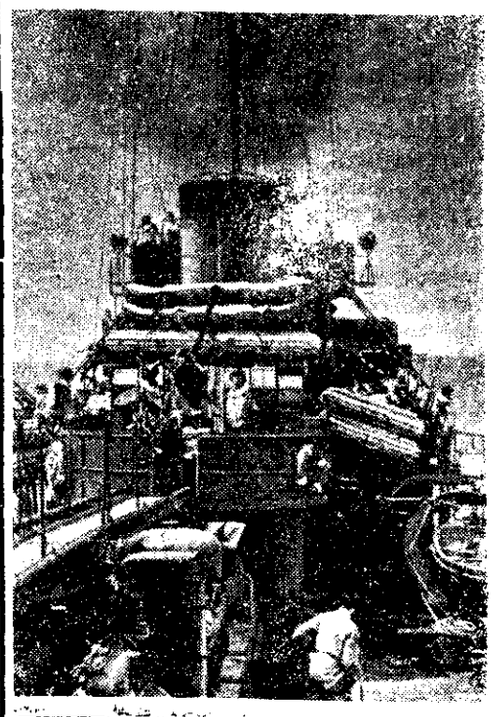

Torpeedopaadid on invasioonidessantide hävitamisel juba korduvalt tõendanud oma võimeid. Pk.- Taureg (Wb).

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Järvamaa valmistub noortepäevadeks

Ulatuslikum noortepäev toimub 16. juulil Paides

Möödunud aasta eeskujul toimuvad ka tänavu üle maa Noorte Päevad, milleks vastavate eeltöödega alustati juba mõni aeg tagasi. Päevade kavastamise raskuspunkt lasub noorte maatöö- ja kasvatuspiirkonnajuhtidel, kuid rohket kaasabi loodetakse ka kõigilt vabatahtlikelt kaastöölisilt. Ühenduses toimuvate Noorte Päevadega alustati ka Järvamaal hoogsaid eeltöid, et need kujuneksid kõigiti sisukaiks ning laialdasi noortehuiki haaravaiks noorte sõpruspäevadeks.

Vastavalt kohtadelt Järva noorte maleva staabile saabunud andmeile, tõotavad Noorte Päevad kogu maakonnas kujuneda mitmekesisteks ning ulatuslikeks piduetusteks. Päevade kava on püütud koostada võimalikult huvitav ning vaheldusrikas, kusjuures see hõlmab esimese osana piduliku ava- ja lõpuosa lühisõnavõttude, laulu- ja võimalust mööda ka orkestriettekannetega ning teise osana meelelahutuslikke üritusi laulu-, mängu ja sportlikelt aladelt. Üldiselt toimuvad Noorte Päevad maakondlikus ulatuses Jaanipäeva paiku, kuid esineb ka rida keskusi, kus need leiavad aset juuliknus.

Esialgsete andmete järgi toimub ulatuslikum Noorte Päev 16. juulil Paides, millisest võtavad osa eeskätt Paide vallas ning Paide linna piires elutsevad noored. Pidustuste täpsem kava on praegu koostamisel, kuid nagu asjaomastest ringkonnist kuuleme, tõotavad need kujuneda eriti suurejoonelisteks. Pidustused tahetakse eelmise aasta eeskujul läbi viia Paide Vallimäel.

Võrdlemisi ulatuslikult toimuvad Noorte Päevad Kareda vallas, kusjuures need viiakse läbi viies erikohas. Nii korraldatakse Noorte Päevad 23. juunil Esna algkoolis Esna kooliringkonnas elutsevaile noorile, Viisu ning Vodja kooliringkonnas elutsevaile noorile Viisu algkoolis, 24. juunil Järva-Peetri rahvamajas Peetri ümbruskonna noorile, 25. juunil Öötla algkoolis sealse ümbruskonna noorile ning 2. juulil Vodja riigimõisas.

Kõigi vallas toimub 23. juunil Noorte Päeva raames sealse koolimaja juures lõkkeõhtu, kuna ulatuslikum pidustus leiab aset juulikuus, mille täpsem päev selgub hiljem.

Lehtse vallas korraldatakse Noorte Päev 24. juunil Lehtse Turbatööstuses. Päeva täpsem kava on momendil koostamisel. Käru valla Noorte Päev tuleb pidamisele 2. juulil. Särevere valla ümbruskonna Noorte Päev kavatsetakse korraldada Türil, kusjuures see tõenäoliselt leiab aset 23. juulil koos Türi ja selle ümbruse bolshevike ikkest vabastamise aastapäevaga.

Sõdurile oma raamat

Ilmuvad erilised välipostiseeria väljaanded

Rindemeeste varustamiseks lugemismaterjaliga saatis Kindralinspektuur hiljuti välja suurema hulga rändraamatukogusid, mis olid koostatud umbes 6000 mitmesugusel teel kogutud teostest. Osa raamatukogusid saadetakse ka haiglasse, kus on ravil eesti rindemehi. Et ka edaspidi rindevõitlejaid järjekindlalt saaks varustada kirjandusega, selleks on asunud eeltöid tegema eriliste ainult sõdurite jaoks määratud raamatute väljaandmiseks niinimetatud välipostiseerina. Selleks sobivad teosed on juba välja valitud, kuid teoste kirjastamisel on tekkinud mõningal määral raskusi tehniliste küsimuste alal.

Välipostiseeria esimesed raamatud ilmuvad juba eeloleva kuu keskpaiku.

Selles sarjas kirjastatavaile raamatuile antakse rinde elude jaoks sobiv formaat ja köide. Rindemehe raamat peab olema hõlpsasti kaasaskantav, ta peab võimaluse korral mahtuma sõdurikuue taskusse. Teoste pikkusest sõltuvalt tuleb paratamatult osa teoseid anda välja mitmes andes, kuid igal juhul mitte enam kui kahes.

Esialgselt on välipostiseeriana kirjastamiseks välja valitud 20 mitmesugust teost, peamiselt eesti autoreilt. Valikus leidub teiste hulgas: kolonel K. Partsi memuaaride kogu „Kas võit või surm", admiral J. Pitka „Minu mälestused", J. Perti „Ühe õppursõduri sõjatee", K. A. Hindrey „Hukatus Mälaril", valikkogu luuletusi, naljajutte ja lisaks ka mõningaid tõlketeoseid.

Kaltsude kokkutoomine elav

Äraantud kaltsude vastu antakse väärtuslikke preemiaid

Idaala riigikomissari korraldusel algatati hiljuti ülemaaliselt villaste ja silmkoekaltsude kogumise aktsiooni, mis kestab kaks kuud. Aktsiooni esimesed päevad on olnud väga tulemuslikud ja K/k. „Estonia" poolt selleks tööle rakendatud 130 kokkuostukohta on seni toodud suurel hulgal igasugu kaltse, nii villaseid kui silmkoekaltse.

Elavamaks kokkutoomise kohaks on seni olnud Tallinnas Maakri tn. 23 asuv punkt, kus päevas on vastu võetud ümmarguselt 1000 kg kaltse. Silmkoe- ja villaseid kaltse on toodud peagu võrdses vahekorras.

Kuipalju maal käimasoleva aktsiooni esimeste päevade jooksul kaltse seni vastu võetud on, pole veel selgunud. Kuid kohtadelt saabunud teated räägivad kõikjalt elavast huvist asja vastu, eriti maa linnades ja alevites.

Villaste ja silmkoekaltsude äraandmisest saab esmajoones kasu andja ise.

Iga kilogrammi pestud silmkoekaltsude eest

maksetakse teatavasti 25 penni, millele lisandub preemiana 6 tekstiilpunkti. Iga kilo pestud villaste kaltsude hinnaks on 5 penni ja hüvitusena saab viimaste kilolt 3 tekstiilpunkti.

Preemiaks antud tekstiilpunktide eest on kaltsude müüjal võimalik osta igasuguseid tekstiilesemeid, alustades sokkidest ja lõpetades ülikonnariidega.

Villaseid kaltse on lubatud vastu võtta ja nende eest preemiana tekstiilpunkte anda ainult omamaistele ja Saksa riigi tsiviilelanikele. Tööonduslikele käitistele kaltsude eest preemiaid ei anta.

Igaüks, kes soovib villaseid või silmkoekaltse ära anda, peab need ise viima kokkuostupunkti, kust ta saab vastu raha ja tekstiilpunktid. Mingit

majast majja korjamist, nagu see toimus varem, teiste selletaoliste aktsioonide puhkudel, selle aktsiooni puhul ei ole.

Kodanike tähelepanu juhitakse veel kord asjaolule, et kokkutoodav kalts peab olema täisvillane ja pestud. K a h t l u s e korral tuleks teha põletamise või rebimise katse.

Silmkoekaltsud, mis on tugevalt nõelutud või lapitud, võetakse vastu riidekaltsuna. *Riiet, milles leidub puuvilla* või siidi ainult üksikute efektlõngadena, võetakse vastu täisvillaste kaltsudena. Rätsepalõikude hulgas ei tohi leiduda vatitükke ja peeneid lõike.

H.Ertel jalgpalli-osakonna esimeheks

Neil päevil pidas S-s „Järvapojad" jalgpalli-osakond oma kooseoleku, kus tuli moodustamisele osakonna juhatus. Vastavalt sellele kuuluvad osakonna juhatusse esimehena H.Ertel (Paidest), sekretärina A.Nupp (Järva-Jaanist) ning laekurina V.Kaselaan (Tamsalust). Jalgpallimeeskonna vanemaks valiti V. Niglas ning meeskonna koostamiseks vastav toimkond koosseisus: meeskonnavanem, üks mängija meeskonnavanema määramisel ning seltsi esimees K. Jaanimägi. Edasi otsustati tulevikus premeerida mängijaid treeninguist korraliku osavõtu puhul.

Järva jalgpallimehed võistlevad Mõisakülas

Pühapäeval, 18. juunil sõidab S-s „Järvapojad" jalgpallimeeskond Mõisaküllasse, et Eesti jalgpalli esivõistluste sarjas kohata Mõisaküla S-s „Tervisega".

Väärtuslikku parkainet kodumaa metsadest

Puukoore kogujaile hüvitusi preemiapunktide, naha ja jalatsite näol
Kuidas ja millal tuleb koort korjata

Sõjaajal, mil sisseveovõimalused on piiratud või koguni võimatud, tuleb tahestahtmatult pühendada üha suuremat tähelepanu kõigi kodumaiste tooraineie kasutamisele. Üheks sääraseks loodusevaraks, millele meil senini kui tähtsusetule kõrvalsaadusele vaadati ja mis kasutult hävis, olid meie puukoored. Ometi pakub meie kodumaa metsamajandus suuri võimalusi mitmesuguste puukoorte kogumiseks. Asudes tarbe- ja paberipuude ning palkide ja pakkude otstarbekale ja teadlikule koorimisele, suudaksime katta omamaise parkaine vajaduse ja saaksime seega üle praegu valitsevast tooraine puudusest nahaparkimise ja parkimisekstrakti valmistamise tööstustes.

Parkainete kogujaile on nähtud ette preemiaid preemiapunktite, tallanaha ja jalatsite näol.

Selle asemel, et meie metsa ekspluateerimisele kasutada ära kõrgeväärtuslikku parkkoort, veeti meile omariikluse päevil sisse 1200—1400 tonni parkaineid. Kulutatud välisvaluuta ulatus sel alal ümmarguselt 450 000 kroonini aastas. Need parkained või parkimisekstraktid tulid peamiselt lõunamaadest, nagu Argentiinast, L.-Aafrikast, Austraaliast, Paraguaist jne. Sisseveetud parkainete kõrval kasutati kodumaa parkkoort ainult piiratud hulgal.

Praegusel ajal aga on puukoorte kogumine kodumaa puudelt muutunud mõõdapääsematuks. Selle töö edustamiseks, nagu märgitud, on määratud preemiad preemiapunktide, tallanaha ja nahakauba alal.

Preemiapunkte antakse käesoleval hooajal

kuusekoore kogujaile 10 protsendi suuruses brutotöötasust, valgepa parkkoore kogujaile 15 protsendi ja paju parkkoore kogujaile 20 protsendi suuruses brutotöötasust.

Peale preemiapunktide saavad parkkoore kogujad osta iga 1000 kg õhukuiva parkkoore pealt 0,2 kg tallanahka ja iga kogutud 4000 kg õhukuiva parkkoore pealt 0,8 kg tallanahka või valikul 1 paar meeste töösaapaid kas kummi- või nahktaldadega.

Nahatööstuste ja lauatehaste poolt haagitud töölised, kes koguvad parkkoort, saavad hüvitusi ühisel alusel Metsade Keskvalitsuse töölistega. Preemiapunkte neile töölistele annab välja metsaülem. Metsaülemale, kelle piirkonnas tööd teostati, tuleb esitada park koore kogumist korraldava käitise poolt tõend, kuipalju iga tööline parkkoort on kogund.

Parkkoore kogumise töö kuulub arvestamisele kohusliku raleenormina,

kusjuures iga teenitud riigimark vastab ühele tööühikule. Kui õhukuiva kuuseparkkoore kaalu kindlakstegemisel on raskusi, siis arvestatakse, et 1 tihumeetrilt kuusepalkidelt saab 30 kg ja 1 ruumimeetrilt kuuse virnmaterjalidelt 20 kg õhukuiva parkkoort.

Idaala riigikomissari poolt antud vastava määrusega (5. mail 1943) on talupidajail ja teistel naha alal isetootjail avanenud nahaga isevarustamise võimalus, kuna toornaha parkimine on antud vabaks. Ainult talupidaja peab ise muretsema tööstusele vajaliku parkkoore. *Kust ja kuidas seda saada?*

Vaatamata sellele, et meie põhjamaade taimeriigi esindajate parkainete sisaldus on madalam võrreldes lõunamaa puudega, jatkub sellest siiski meie tarviduseks.

Ka meie parkainese omadused on kõlvulised, et arendada nende tööstuslikku kasutamist. Meie

puudest tulevad siin esmajoones kõne alla kuusk, paju, tamm jt.

Teiste puuliikidega võrreldes esineb meie metsades kõige rohkem kuuske. Viimast töötatakse igal aastal ümber suurtes kogustes. Normaalaegadel raiuti üksi riigimetsades keskmiselt aastas 430 000 kantmeetrit kuuse-tarbepuid. Kui kõik need kuuse-tarbepuud koorida, siis saaksime ümarguselt 10 000 tonni õhukuiva koort, millega võimalduks ligilähedalt katta kogu meie nahatööstuste parkaine tarvidus.

Kuusekoore kogumist võib teostada aasta ringi. Suvel, sügisel ja talvel võib koort koguda metsas metsamaterjali ülestöötamisel, kevadel aga laopaikades või saeveskites. Kevadel ja suve esimesel poolel on kuuske kerge koorida, kuna siis on koort võimalik puust eraldada koore lahtioleku ajal. Talvel külmub koor puu külge, koor on rabe ja eraldub halvasti puust.

Kuusekoore kogumist on võimalik teostada kahel viisil: kas torudena või lintidena. Torudena võib võtta koort palkidelt, paberipuudelt jne., kusjuures koorimine on teostatav koore lahtioleku ajal, s. o. mai- ja juunikuus. Koorevõtmine toimub nülgimisetaoliselt kogu ringlõigete vahelisel koore pikkusel ühtlaselt.

Puult ära võetud koor

tuleb panna tahenema kuivale maapinnale materjalivirnadele õhukeste kihtidena mähipoolega ülespoole. Tahenemine, mille sihiks on võimalikult kiiresti ja suuremas koguses koores sisalduvat vett välja aurutada, vältab päikesepaistelise ilmaga 2—3 päeva. Pärast tahenemist tuleb torud laduda 1—2 m kõrgustesse virnadesse ja katta need vihma vastu. Lõplik kuivamine toimub tavaliselt koore kogumikkudes, nagu vastavais õhurikaades sarades, hõredalt laotud virnades jne.

Määrus pärandite ja kinkide maksustamise kohta

Pärandite ja kinkide saajad on kuue kuu jooksul kohustatud esitama vastava teadaande. — Vallasvara 2000 rmk. väärtuses ei kuulu maksustamisele

Kindralkomissari poolt on avaldatud määrus pärandi- ja kingimaksude kohta. Määruse kohaselt kuulub maksustamisele vara, mis saadakse selle endise omaniku surma tõttu seaduse, testamendi, pärimislepingu alusel, samuti ka kinked elavate vahel.

Maksust on vabastatud

Saksa riigile ja Rahvussotsialistlikule Töölisparteile, Eesti omavalitsustele, omamaistele kirikutele, samuti eranditult üldkasulikke heategelikke või kiriklikke eesmärke taotlevaile sihtasutustele, seltsidele, ühinguile või asutustele pärandatud või kingitud varad.

Maksust on vabastatud veel varad, mis on pärandatud abikaasale, lastele või viimaste alanejatele, juhul kui pärandaja suri Saksa sõjaväkke või Eesti leegioni kuulujana teenistuskohuste täitmise tagajärjel sõjas või kui ta politseisse, omakaitsesse või partisaniüksusesse kuulujana kaotas elu bolshevismivastases võitluses.

Edasi on maksust vabastatud legaadid, mis ülalpidamise otstarbel antakse natuuras ning vara pärandamine või kinkimine lihastele vanematele, vanavanematele või kaugematele esivanematele alanejaiit sugulasilt kelledelt see varem kinkimise teel on saadud.

Maksuvabaks jääb koduse sisseseade ja muu vallasvara omandamine (kui see pole kinnisasja päraldis või osa käitisvarast), samuti omandamine elukindlustuslepingu alusel — kummalgi juhul 2000 rmk. väärtuses. Maksuvaba on ka muu vara omandamine 1000 rmk. väärtuses abikaasa, laste või viimaste alanejate poolt.

Maksuvaba on ka elukindlustuslepingu alusel saadav vara, mis langeb vanematele, vanavanematele ja kaugematele ülenejatele, võõrasemale ja võõrasisale, täis- ja poolvendadele-õdedele ning kõigile ülejäänuile, samuti muud pärandid ja kingid, kui nende väärtus ei ületa 500 rmk.

Pärandi- ja kingimaksu suurus oleneb vara omandaja isikliikust vahekorrast (abikaasa, laps, võõras jne.) pärandajaga ning vara suurusest,

kõikudes 2 ja 50 protsendi vahel saadud vara väärtusest.

Pärandi- ja kingimaksu määruse kohaselt on pärijad, testamenditäijad või hooldajad kohustatud hiljemalt kuue kuu jooksul arvates pärandaja surmast esitama vastavale kohtule kahes eksemplaris majandus- ja rahandusdirektori poolt ettekirjutatud vormi järgi teadaande pärandi koostise ja väärtuse kohta. Kingi puhul on kingi saaja kohustatud samuti hiljemalt kuue kuu jooksul, arvates kingilepingu sõlmimisest, esitama vastava maksuameti juhatajale teadaande kingi koostise ja väärtuse kohta.

Pärandi puhul tuleb koos teadaandega esitada ka veel palve pärimisõigustesse kinnitamiseks.

Juhul kui maksuteadaannet pole esitatud, määrab maksuameti juhataja maksu tema poolt kogutud andmeil.

Ülaltoodud kindralkomissari määrus jõustus avaldamisega.

Järvalasi Tori laagrisse

Eesti Noorte peastaabi korraldusel toimub 17. juunist kuni 17. juulini Pärnumaal Tori lähedal maatöö- ja õppelaager tütarlastele. Toimuvast õppelaagrist võtab Järvamaalt osa kolm Järva noorte maleva perre kuuluvat *noort — Rakke valla noorte töörühma* juht Juta Polli, ja Vaike Pääsuke ning Ole Horeb Türi lippkonnast. Eelpoolnimetatud isikud alustasid reisu õppelaagrisse eile õhtul. Koos eelnimetatutega sõitis Torile Järva noorte maleva tütarlaste juht pr. M . A a s a .

HÄVITAJA MERESÕJAS

Peale allveelaevade ja kiirpaatide ei ole praguses sõjas üldiselt vaadatuna rakendatud võitlustesse ühtegi laevatüüpi rohkem kui just hävitajat. Suhteliselt väike arv hävitajaid Saksa sõjalaevastikus on neli ja pool aastat kestnud sõja vältel sooritanud suure hulga sõjalisi ülesandeid. Arvukate teatete tõttu Atlandi allveesõjas hävitatud vastase konvoihävitajate ja julgestuslaevade kohta on mõistest „hävitaja" paljudes kohtades väga ähmane arusaamine. Seepärast on mõningad andmed „tõelise" hävitaja kohta siinkohal teretulnud.

Küsimusele, mis on õieti hävitaja, võiks lühidalt umbes järgmiselt vastata: sõjalaev mitmesuguseks otstarbeks, väiksem ristlejast ja suurem torpeedopaadist, suure kiirusega, varustatud torpeedode ja tugevate kahuritega. Peame meenutama, et hävitaja uue laevatüübina oli algul konstrueeritud selleks, et tugevamana torpeedopaadist kasutada võitlustes torpeedot ja, teispoolt, hävitada väiksemat torpeedopaati, mis enne allveelaeva leiutamist oli mõteldud kiire üksusena võitluses raskete laevade vastu ning võisid neile soodsais rünnakutingimusis muutuda väga kardetavaks.

Skagerraki lahingus 1916. aastal saatsid mõlemad pooled võitlusse torpeedopaatide flotillid, kuid need aga ei suutnud päevases võitluses loodetud määral edu saavutada. Seda vähem suudetakse seda praegu, arvestades hävitaja tõrjerelvade suuremaid võimeid. Hävitaja on liiga suur selleks, et ta võiks päeva ajal läheneda laevadele kuni torpeedo laskekauguseni.

Algul „torpeedopaadi-hävitajaks" nimetatud uut laevatüüpi nimetati hiljem lihtsalt hävitajaks. Hävitajaid ei tohi ära vahetada niinimetatud konvoihävitajatega, s.t. selle kogunimetuse all esinevate julgestuslaevade, väikeste konvoilaevade, korvettide, fregattide, ümberehitatud rataslaevade ja teiste tüüpidega, kuigi tõeline hävitaja on kolm aastat mängimud peaosa konvoide julgestamisel Atlandi ookeanis, kuni anglo-ameeriklased oma teatavasti väga raskete kaotuste tõttu selles kallis laevaklassis tõmbasid hävitajad konvoi julgestamisest ikka enam tagasi.

Hävitaja asemele astusid järkjärgult arvukad konvoihävitajad, mis on palju odavamad ja kiiremalt ehitatavad ning vastavad tugeva lainetuse juures konvoikaitse nõudeile, kui konvoi kiirus on ainult 20—28 meremiili. Teatavate konvoide kaitseks kasutatakse aga ka praegugi regulaarseid hävitajaid, nagu meile tõendavad meie allveelaevade uputusarvud. Näiteks hävitasid nad hiljuti ühest konvoist hulk Tribal-tüüpi hävitajaid.

Hävitajat võis meresõda muutunud arengu tõttu, milles õhujõudude kaugelehaarava tegevuse ja sellest tingitud võitlusruumide nihkumise tagajärjel tekib ainult harva kokkupõrkeid suuremate laevastikuüksuste vahel, vaevalt veel kasutada tema tegelikuks ülesandeks, milleks oli võitlus torpeedopaatide vastu ja öised rünnakud suurtele sõjalaevadele. Seevastu on ta aga paljudes teistes ülesannetes ja mitmesugustes tingimustes osutunud nii sageli tõhusaks, et temas võib näha peagu universaaltüüpe.

Hävitaja, mille suurus on keskmiselt 1000—2000 t, omab 6—10 torpeedotoru ja 4—5 kahurit kaliibriga 10,5 kuni 13 sm, mõnikord on kaliiber ka 15 sm. Vähesed hävitajad, mille veeväljasurve on umbes 3000 t, on flotillijuhid või laevastikuristlejad ning võivad, omades tugeva relvastuse, võtta endale ka ristleja ülesandeid. Hävitaja keskmiseks kiiruseks on 35 meremiili, mis vastab kiirrongi kiirusele. See kiirus koos kerge ehitusviisi ja tugeva relvastusega on hävitaja nagu iseendast viinud kõige mitmekesisemate ülesannete juure, kuna ta lõpuks muutus asendamatuks.

Luureüksusena, julgestuslaevana allveelaevade vastu ja üllatavate õhurünnakute kõrvalejuhtijana, torpeedorünnakus ja allveepommide heitjana on ta niihästi võitlusüksustes kui ka konvoide julgestamisel saavutanud erakordset edu. Transportlaevana on ta väiksemaid üksusi väga kiirelt eesmärgile viinud, miinipanijana ofensiivse miinisõja kohati väga kaugele kannud ja osutunud tõhusaks ka udukatte tekitamisel. Korduvalt on ta võtnud ristlejailt üle ka rannikutulistamise ülesandeid. Olles pealeselle sobiv igaks ürituseks, on hävitaja meodsas sõjalaevastikus muutunud tähtsamaks laevastikutüübiks suurvõitluslaeva kõrval, nii et praegu kõigis laevastiku ehituskavades on talle määratud tähtsam osa.

Pidevalt taotletud sõiduulatuse laiendamine suure kiiruse juures nõuab suurevõimelisi masinaid. Hävitaja aktsioonirraadius on praegu keskmise, 15—20-meremiililise kiiruse juures 2000—6000 meremiili. 4000- ja enam hobusejõulised masinaid on seepärast hävitaja a-ks ja o-ks. See jõuhulk, millega võib varustada keskmist suurlinna kõigiks otstarbeiks, toodetakse selles saledas, vaevalt saja meetri pikkuses laevas. Masinate suurusest ja ruumivajadusest annab ülevaate järgmine võrdlus; kui lahingulaevas on masinad ainult 8 protsenti konstruktsioonikaalust, on need hävitajal 40 protsenti. See osa raskusest, mis rakes laeva juures on määratud soomusele, läks hävitaja juures masinate arvele. Nii siis puudub hävitajal soomuskaitse peale üksikute kaitseplaatide. Teine võrdlus: kui *moodsa*, 2000-t hävitaja liikumisjõudu, mille äärmine saavutus on 100 000 hj, võrrelda 40 000-t lahingulaevaga, kes suudab saavutada „ainult" 120 000—150 000 hj, siis ilmneb, et hävitajal langeb ühele tonnile veeväljasurvele 50 hj, lahingulaeval aga ainult 3—4 hj.

Suur kiirus, mis annab hävitajale vaiksel või keskmise lainetusega merel suuri taktikalisi eeliseid, langeb loomulikult tugeva lainetuse ajal. Saksa laevaehitustehased on aga ka uue hävitajatüübi ehitamisel saavutanud laevakere kindluses erakordseid tulemusi. Nagu teada,on Saksa hävitajad vägesid Norrasse viies sageli tugeva vastulainetuse juures väga vastupidavaiks osutunud.

Kui hävitajad,mille väärtuslikemaks omaduseks avamerel on nende suur kiirus, saadetakse kitsastesse vetesse, siis on nad, nagu tõendas Saksa üksuste kangelasvõitlus Narviki ees,raskete laevade tules loomulikult peagu abitud. Kuna Saksa hävitajad on niihästi ranniku ees kui ka avaral merel jõuliselt ja edukalt võidelnud, siis võtab Inglise laevastik väga vastumeelselt vastu võitluse samade tüüpide vahel. Ta püüab Saksa hävitajate vastu saata võimalikult vähemalt ristlejaid, et maksma panna nende suuremat tulejõudu. Se on iseendast täiesti loomulik niihästi mere- kui ka maasõjas, et vaenlase sõjajõudusid püütakse igal pool, kus see on võimalik, tugevamate relvadega välja lülitada, kuid sakslased võivad uhkusega kinnitada, et inglaste respekt Saksa hävitajate vastu põhineb kibedail kogemusil.

Kolmsada aastat Antonio Stradivari sünnist

90 aastat kummalise pillidekoguja Tarisio surmast

Eesti Lauljate Liidu juhataja E. Luts

Antonio Stradivari — see nimi kuulub kahtlemata maailma tuntuimate hulka ja selle nime kandja maailma suurmeeste esiritta. Geeniuste saavutised on erakordsed tavaliselt vaid oma aja raamides, — hiilisem aeg ületab, täiendab elulisel neid saavutusi või mõnikord koguni tõrjub need väärtusetuina kõrvale. Viiulihehitaja Stradivari geniaalne looming aga on harukordne seepoolest, et ta püsib juba üle veerandaastatuhande ületamatuna. Näib koguni nagu oleks saavutanud viiulihehitamise kunst Stradivari'ga täiuse, mida polegi enam võimalik ületada. Veel enam : pärast Stradivari viiuleid pole suudetud konstrueerida ka mingit muud muusikariista, mis alluks veel kuulekamalt helikunstniku tahtele või mille heli suudaks avaldada veel võimsamat mõju kuulajalsse.

Napid on elulooilised andmed selle mehe kohta, kelle 300-aastast sünnipäeva praegu tähistab kogu maailm. Isegi ta täpsem sünnidaatum pole teada. Ta sünniaasta on kindlakstehtav vaid ühe viiuli järele, millesleiduval autograafil (nimesedelil) on märge, et see on ehitatud a. 1737 „d'anni 93", s. o. 93-aastasena. Sündinud 1644. a. Itaalias, Cremona linnas, kuulus Stradivari (nimi esineb ka Stradiuarius'ena, Stradivera'na, Stradiverta'na ja Stradiverdi'na) vanasse ja jõukasse patriitsiperekonda, mille liikmed on olnud korduvalt tähtsatel ametikohtadel (kaks neist on olnud koguni senaatorid), Ta on olnud kaks korda abielus ja omanud 8 poega ning 3 tütart, pealeselle võõrastütre. A. 1680 on ta ostnud endale nägusa maja Cremonas St. Domenico platsi ääres, mis püsib tänapäevani Stradivari muuseumina. Viiulidaja Polledro jutustab, et tema õpetaja olnud Stradivariga hea tuttav. Ta kirjeldanud teda pikakasvulise, kõhna, erakordselt tööka ja väsimatu mehena. Tavaliselt kandnud ta töö juures valget mütsikest ja valgest nahast põlle. Enamasti vaikiv ja töösse süvenenud, nii võõraste kui omaste vastu alati lahke ja sõbralik, — säärasena seda meest kujutledes mõistame ka, mikse ta ei ole kandnud hoolt, et järeltulevaile põlvedele oleks säilinud laiahaardelisi mälestusi ta isikust. Tingituna sellest, et ta oli väga produktiivne ja juba ta eluajal ta tööde eest makseti head hinda, on ta elanud jõukana. „Rikas nagu Stradivari", olevat olnud cremoonalaste juures tuntud kõnekäänuks. Ta suri 18. dets. 1737. a. peagu 94-aastasena ja maeti St. Domenico kabelisse. Kahjuks heideti ta maised jääned 1869. a. kiriku lammutamisel masshauda. Ta hauakiri aga säilitatakse Cremona raekojas.

Viiulihehitamist näib Stradivari olevat asunud õppima juba õige noorena kuulsa meistri Nicolo Amati juures. On säilinud Stradivari autograaf: „Valmistatud 13-aastasena Nicole Amati töökojas". Et ta oli Nicolo Amati õpilasi, see ilmneb sellestki, et ta esimese perioodi tööd oma ehituselt sarnanevad Amati omadele. Teine arenguperiood a. 1684-1694 näib olevat pühendatud arvukaile katsetusile ja uurimusi. Stradivari sihiks on leida teid, kuidas ühendada oma õpetaja pillide mahedat tooni Brescia viiulimeistri de Sale ja Maggini pillide täuslikku kõlajõuga. Alates a. 1700 saavutavad Stradivari pillid ülima meisterlikkuse. Algab n.n. „kuldne periood", mis kestab kuni 1725. Siht on saavutatud: selle perioodi pillid on täuslikud nii kõlajõult kui tooni meeldivuselt ja töötius kui ka lakeering on imeteldavalt puhas ja kaunis. Viimases perioodis 1725-1736 avaldub juba teatav tagasiminek: käsi ei ole enam endiselt kindel, silmamõõt enam endiselt terav; ilmneb siin-seal jooni, mis on iseloomulikud ta õpilaste, eriti Bergonzi, Montagnana ja ta poegade Francesco ja Omobono hilisemate tööde juures. Surres peagu 94- aastasena ja püsides kogu eluaja töölaua taga, on ta loonud üle 1000 instrumendi, millistest tänapäevani on registreeritud umb. 540 viiulit, 12 vioolat ja 50 čellot, pealeselle mõningaid muid keelpille,- kõik eranditult suurepärased instrumendid, millistest eest tänapäeval maksetakse fantastilisi hindu. Ta erakordsest töövõimest annab tunnistust seegi, et surres kõrges raugaeas, ta jättis tööketta valmina või poolvalmina 91 pilli.

Milles avaldub Stradivari pillide erakordne, ületamatu väärtus? Seda on muidugi võimatu täpsemalt sõnus väljendada, seda suudetakse taibata vaid kuulates head mängu neil pillidel. Stradivari tööde analüüsijad Carl Schulze iseloomustab Stradivari viiulit järgmiselt: Mängides tundub, et mida sääraselt instrumendilt ka ei nõutaks, ikkagi on ta võimeline pakkuma veelgi enamat. Näib nagu ei oleks veel sündinud inimest, kes oleks suuteline manama esile sellest pillist kõike, milleks ta on võimeline. Ta on kui esemeks võlutud kaunihingeline inimene, kes jutustab kõige haaravamaid elamusi niipea, kui teda puudutavad nõiavõimet omava kunstniku käed." Viiulihehitamise kunsti ja selle akustilliste probleemide põhjalikumaid tundjaid prof. Dr. K. Fohr võtab kokku Stradivari viiuli omadused järgmiselt: ta toon on jõuline, täiuslik ja lai, nii et see ka ansamblimängus on hästi kuuldav suure, inimestest täidetud saali kaugeimais nurgis; toon on puhas ja ümar, seejuures pehme ja särav-hele, väljudes viiulist vabalt ja avarait ja omades seejuures vaid puule omast meeldivat resonantsi; mängitavus ja kõlajõud on võrdsed kõigil keeltel ja kõigis asendeis (positsioonides). Lisaks sellele on Stradivari viiulid väliselt meisterlikult kaunid, kaetud otsekui leegitseva lakiga, mis ka sajandite jooksul ei ole kaotanud midagi oma kaunidusest, ning ehituselt tugev-vastupidavad.

Kuidas õnnestus Stradivaril luua nii arvukalt ületamatu väärtusega pille? See on küsimus, millele enam kui saja aasta jooksul on otsinud asjatult vastust tuhanded ja tuhanded viiulihehitajad, kunstnikud ja teadlased. Stradivari ja üldse viiulihehitamise kunsti üle on kirjutatud nii palju, et sellest kerjuks mitmeituhandeköiteline raamatukogu. Paljud ja paljud on hävitanud Stradivari saladust otsides oma tervise ja varanduse,— saladus lõplikul kujul püsib aga lahendamatuna tänapäevani. (Järgneb).

Eesti südamesoovid . . .

Algus 2. leheküljel

aegadel kuni maa vabastamiseni ligemale 100.000 inimest meie rahva hulgast. Meie süüdistame N. Venet kogu maailma avalikkuse ees niisuguse õuduse ja niisuguse julmuse pärast, mida 20. sajandil on tehtud meie nähes ja teostatud meie poolt üleelatult. Meie süüdistame maailma avalikkuse ees kõiki neid kultuurrahvaid, kes praegu koos N. Venega võitlevad selleks, et võimaldada N. Venel eesti rahva hävitamist lõpule viia, ja et ka teiste rahvaste juures sedasama hävitust teostada, mis eesti rahva juures oli alanud.

Meie ei teosta mitte kättemaksu, me teame, et kättemaks ei ole mitte meie, vaid Jumala oma. Me ei võitle mitte kättemaksuks aga meie igaüks, oma südames andeks andes kõigile neile, kes ei teadnud, mis nad tegid, võitleme kõigi oma rahvuslike jõududega bolshevismi ja N. Vene vastu, niikaua kuni koos Saksa sõjaväega ja koos kõigi teiste meiega koos sõdivate rahvastega on bolvhevism niikaugele hävitatud, et meie rahval ja meie kodumaal on tulevik kindlustatud ja meie rahvas ei ole enam ohus niisugusesse õudusse sattuma nagu seda olime kolm aastat tagasi.

Meie leiname täna — isa ja ema neist lahutatud lapsi, meie leiname mees oma naist ja naine oma meest, meie leiname lapsed oma vanemaid, oma vendi, oma õdesid. Me seisame täna siin selle mälestustahvli ees, ja kuna meil teist teed ja teisi võimalusi ei ole, siis püüame kõik oma südame- ja hingesoovid neile äraküüditatud rahvuskaaslastele ja omastele siit selle mälestuspaiga kaudu saata, nendele selles kauges tundmatuses, kus me mitte ei tea, kas nad on veel elus või mitte. Aga me oleme selles veendunud, et nad neid südametundeid ja hingesoove, mis meie siin endas kanname, tunnevad ja me soovime neile, kes seal juba maapõues on varju ja armu leidnud, kuigi võõras mullas, rahu, ja loodame, et võime neid ükskord kodumaa mulda sängitada. Meie saadame neile, kes on veel elus, oma kõige paremad soovid ja tunded, ning pöördume Jumala poole palvega, et ta seda, mis meie neile mitte teha ega täita ei või, et ta seda meie eest teeks.

Harilikult oleme oma leinapäevi ühiselt mööda saatnud selles ruumis, kus eesti rahvas on pühitsenud kõiki oma rõõme ja muresid — nimelt „Estonias", selles rahvaasutuses, mis meilt samuti on röövitud hirmsa terrorirünnakuga. Seepärast seisame täna taevalsotuse, Jumala suure saali katuse all, ja kummardume hingevalus oma armsate ligimeste pärast.

Armastusega mõtleb meie rahvas kõigile rahvuskaaslasile, kes kisti kolme aasta eest meie keskelt, ja meie armastuse väljendusena asetan need lilled siia palvega ja parimate soovidega. Pärast mind asetab iga Eesti maakond lilled oma maakonnalt, lilled, mis on vanasti rõõmustanud küüditatuid nende kodumaal, lilled, mis neist aga täna on kaugel ja mida neile võib edasi anda vaid ühiste tunnete ja ühise palve kaudu.

Meie siin meie rahva esindajatena saame siin koos olla selleks, et Jumala taeva all mõteldа palves kõigile neile meie küüditatud omastele ja meie kodumaale ning paluda neile Jumala armu ja meile Jumala abi võitluseks selle eest, et meie rahvas ja kodumaa jääksid vabaks ja kindlaks.

Me teeme seda meie Eesti rahvushümni kolmanda salmi sõnadega, mis ikka on olnud palveks meie kodumaa ja meie rahva eest.

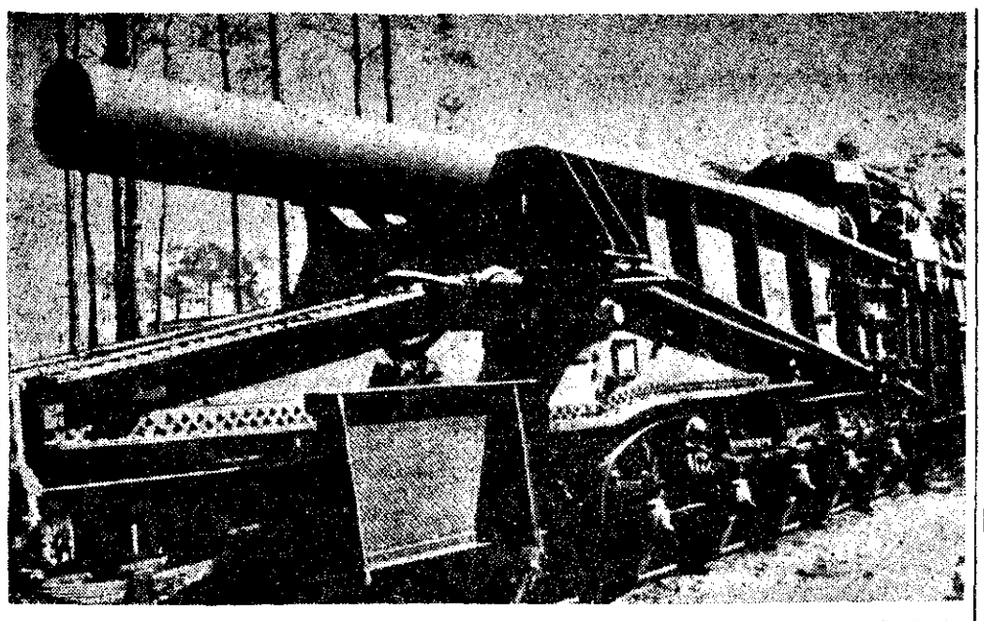

Raudteekahur Lääne-vallil, nagu neid rakendatud sinna suurel arvul. (Pk.-sõjakiri. Lagemann. Wb.)

Mõnda küüditamiste ajaloost

Analoogia jakobiinide ja bolshevikkude terrori vahel

Kibedas leinas meenutasime äsja üht veriseimat haava, mille bolshevistlik hirmuvalitsus meie rahvuskehale lõi — kurikuulsat küüditamist kolm aastat tagasi. Kui jätta siin kõrvale sellest massreimast põhjustatud loendamatud pisarad ja valu, siis on mitmeti õpetlik vaadata asjale ka juriidiliselt seisukohalt. Eesti rahvas on, nagu seda tunnistavad ta rohked sellekohased rahvapärimused, alati teravalt hukka mõistnud igasuguseid loomuliku õiglustunde solvamisi. Nii kujunes neil saatusraskeil juunipäevadel paljude teiste rahvuslikkude, perekondlikkude jne. motiivide kõrval üheks peaargumendiks GPU küüditamisaktsiooni vastu just juriidiline külg: kuidas võidakse inimeste vastu rakendada karistusvahendeid ilma ülekuulamiseta, kaitsevõimaluseta ja kohtumõistmise varjutagi. Meie rahvas oli nii sügavalt harjunud läänepäraste kohtumõistmise-traditsioonidega, et nende jõhkras rikkumises nähti õigustatult kisendavat ülekohut, mis nõuab kättemaksu. GPU „klassijustiits" oli meie rahvale hinge põhjani vastik ja jälk.

Ometi ei ole küüditamine bolshevikkude väljamõeldis. Nad on seda, nagu oma teisigi terrorivahendeid, ainult rafineeritud sadismiga viimistlenud, kujundades sellest paenduva süsteemi endale ebameeldivate rahvaosade või ka tervete rahvaste hävitamiseks. Massilist poliitilist küüditamist aga on tuntud näit. ka Prantsusmaal, kus see võeti tarvitusele hugenottide tagakiusamise päevil. Kuid ka Prantsuse revolutsiooni ajastul, millist meile varem taheti mõningal määral teatavaks eeskujuks seadida, oli küüditamine suurmoeks, seda ka selle hilisemas järgus. Robespierre'i vereterrori asendumine direktooriumi diktatuuriga tähendaski eeskäit avalikkude hukkamiste arvu kahanemist küüditamiste kasuks.

Prantsuse revolutsiooni ohvreid küüditati tavaliselt Cayenne. Küüditatavate nimekirja sattumiseks piisas mõne alama ametniku, kes enamikus olid pärit Robespierre päevilt, viha alla sattumisest.

Kaasaegsete teated direktooriumi ajajärgust XVIII sajandi lõpul kirjeldavad, et igapäevaste (!) küüditatute nimekirjade lugemine ja nende eshelonide nägemine ajavat juuksed püsti. Mis tuttavaid meeleolusid väljendab üks tolleaegne teade, elavalt meenutav bolshevikkude võimupäevi meil: „Ükski ei ole voodiese heites kindel, et ta järgmisel hommikul võib ärgata vaba inimesena. Bayonnest kuni Brüsselini valitseb vaid üks tunne: piiritu jahmatus. Ei juleta üksteiselo otsa vaadata, üksteist tunda, kõnetada või toetada. Hoidutakse kõrvale, värisetakse või peidetakse end." Väljendati üsna avalikult, et aadlikud, preestrid, maaomanikud, kaupmehed ja kohtud on ülearused.

Küüditamise välistki külge on bolshevikud õppinud oma eelkäljatelt, jakobiinidelt. „Kuivale suremisele" — nii nimetasid prantslased küüditamist — määratuid transporteeriti kinnistes trellitatud vankrites. Küüditajad valiti erriliste jõhkardite ja timukakalduvustega isikute seast, kes kohtlesid küüditatavaid sedavõrd toorelt, et paljud viimastest surid enne sihtkohale jõudmist.

Küüditamisele oli eelnenud massiline tapmine, milleks oli lihtsustatud isegi protsessikorda tribunaalides. „Milleks on teil vaja kõike teada? Nimi, seisus, surma! — ja protsess on läbi," nõnda lakooniliselt toimisid vabariiklikud komissarid. Toulonis, mis oli end kabuhirmus loovutanud inglastele, määratsesid jakobiinlikud „vabastajad" nii jõledalt, et Taine kirjutab jahmatusega: „Mongoolide valitsusest saadik 5. ja 13. sajandil ei ole enam esinenud nõnda tohutut ja meeletut hävitamiskirge, sellist pimedat viha inimliku hoole ja kultuuri kasulikemate saavutuste vastu." Tõrkuva Lyoni kohta otsustas konvent: „Kõik majad, kus elasid rikkad, tulevad maha kiskuda." Selleks tööks palgati 15 miljoni frangi eest 28.000 töölist. Lyon nimetati „vabastatud linnaks" ja sinna kavatseti püstitada sellekohane mälestussammas pealkirjaga: „Lyon sai vabaduse, Lyoni ei ole enam." Mässulise Vendee „rahustamisel" „inimõiguste ja võrdsuse vabariigi" poolt hävitati 80% sealsest meessoost.

Massimõrvade ja küüditamiste järeldusel hukkunute arvu „suure" Prantsuse revolutsiooni jooksul hinnatakse ümmarguselt 400.000-le, millele lisandub pool miljonit ohvrit Vendees ja ligi miljon nälgasurnut, mis kokku moodustab selleaegse rahvaarvu juures küllaltki kõrge hukkunute protsendi.

Prantsuse revolutsiooni üht vaimset isa, Jean Jacques Rousseau'd on meil harjutud pidama humaansuseapostliks. Kui aga jälgida kainel pilgul tema õpetuste otsest vilja, kas ei tundu siis õigus olevat Napoleonil, kui ta a. 1800 Rousseau haual ütles: „Tulevik saab õpetama, et maailmale oleks parem olnud, kui Rousseau ja mina ei oleks elanud..." Igatahes on mitmedki uuemad ajaloouurijad, näit. R. Fülöp-Miller ja W. Ihde, osutanud analoogiale jakobiinliku ja bolševistliku revolutsiooni julma tapakire ning jäiga sadismi vahel. Ajalooliste nähete sügava seose juures ei olegi see üllatav, kui meeles pidada, et „suur" Prantsuse revolutsioon tõi kaasa nn. juutide emantsipatsiooni, Vene oktoobri revolutsioon aga otsese juutide võimuvalitsuse. 1789. a. külvati seeme, millele vili lõi eriti lokkama 1917.a. alates — külvajaks aga oli kristliku õhtumaise kultuuri peavaenlane, kes kujukamalt kehastus reetur Juudases ja on alati olnud tema rassikaaslaseks... O. K.

Anti määrus tänavaliiklemise kindlustamiseks pimendamise ajal

Tänavate ääred tuleb valgeks vôõbata ning valgete viirudega märkida igasugused teedeäärsed takistused

Kindralkomissari poolt on kehtestatud ja avaldatud Amtsblatt des Generalkommissar in Reval" nr. 15 määrus pimendamise ajal tänavliiklemise kindlustamiseks, mis jõustub tagasiulatuvalt 15. aprillist s. a. ja kehtib ainult üle 2000 elanikuga linnades. Määruse kohaselt tuleb tähtsais liikluskohtades s. t. ristteedel, tänavasuudmetel, parkimis- ja ülekäigukohtadel jne, äärekivide horisontaalsed ja vertikaalsed pinnad kõnnitee laiuses, vähemalt aga 5 meetrit laiuses varustada valge viiruga. Ristteedel ja tänavasuudmeis peab viir ulatuma kõnnitee nurgast mõlemale poole eelnimetatud laiuseni, kusjuures viir tuleb tõmmata nii, et 50 cm pikkused triibud vahelduksid samasuuruste vahedega. Samal viisil tuleb teha tuntavaks liiklusootesaarekesed. Ilma äärekivideta tänavate nurkadel tuleb viirutada ainult nõlvad.

Maapinnast umbes meetri kõrguseni ulatuva valge viiruga tuleb teha tuntavaks puud, laternapostid, mastid, sambad, sillakäsipuude otsad ja nende sarnased takistused ohtlikes punktides (teekäänakud, rannateed jne), samuti astmed, trepi- ja kaitsekäsipuud, majade ja tarade nurgad, mis asetsevad kõnni- või sõidutee piirkonnas. Eelnimetatud liiki astmed, mis asetsevad sõidu- või kõnniteest madalamal ega ole kindlustatud kaitsekäsipuudega, tuleb kindlustada 20 cm laiuse valge viiruga ümbritsevate nurkadega horisontaalsel ja vertikaalsel pinnal. Kui sellest liikluse kindlustamiseks ei piisa, tuled kohale asetada kaitsekäsipuud ja need viirutada valge värviga. Väljas asetsevail treppidel tuleb pealeselle viirutada astmed umbes 20 cm laiuse siksakiliselt käigusuunas kulgeva valge viiruga.

Edasi tuleb valge viiruga tuntavaks teha ehitusprügi ja lahtised ehituskohad, kuivõrd ei ole kohale asetatud katestatud hoiatuslaternaid.

Viirud tuleb uuendada niipea kui nad on ära kulunud.

Eelteodud kohustused tuleb pärast vastava poltseikorralduse saamist viivitamatult täita maatükkide omanike või valitsejate poolt, kellele kindlustamiskorraldused tehtud.

RADIO

PÜHAPÄEV, 18. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.30 Sadamakontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Päevauudised. 7.30 Põllumeestele: Umbrohu-tõrjest. (Taimekaitse-inspektor Endel Kaarep). 7.45 Reichsprogramm. 8.45 Landesdienst Ostland. 9.00 Reichsprogramm. 10.00 Päevauudised saksa keeles. 10.10 Eesti laule (hpl.) 11.30 IX. avalik sümfoonia-kontsert. (Korraldaja: Estonia teater). Kst.: Elsa Avesson, klaver, ja Estonia teatri ja Ringhäälingu ühendatud sümfooniaorkester. Dir.: Olav Roots. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Saksa rahva kontsert (ülek). 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.15 Landesdienst Ostland. 14.30 „Kolm kuningatütart", Eesti rahva muinasjutt. 14.50 Muusika pärastlõunaks (mgn ja hpl.) 15.40 „Vigased pruudid", Eduard Vilde „Kõgutud teestest" V. 16.00 Mida sõdurid soovivad (ülek.) Vaheajal kell 16.45 Päevauudised 17.00 Päevauudised saksa keeles. 18.00 „Kütked", Tuulenõela kuuldemäng. Näitejuht: Raivo Opsola. 18.50 Vahemang (hpl.) 19.00 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Kauneid operetihelisid (hpl.) 21.00 Päevauudised. 21.15 Tuhat lõbusat nooti (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Seda, teist ja kolmandat (mgn. ja hpl.) 23.00 Reichsprogramm 25.00 Saatelõpp.

ESMASPÄEV, 19. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek) Kell 7.30 Heliplaate 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa k. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus 11.30 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsejaid. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunakontsert (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel ja solistid.) Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päevauudised saksa keeles 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 15.00 Reichsprogramm. 16.00 (Muusika pärastlõunaks Ülekanne Riiast.) 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.10 Rõõmsalt ja lõbusalt (hpl.) 18.00 „Maatargad", Johann Voldemar Jannseni raamatust „Kolm juttu". 18.15 Väike vahemuusika (hpl.)18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.15 Reichsprogramm. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa k. 20.15 Saksa sõduri tund (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel). 21.00 Päevauudised. 21.15 Igale midagi (ülek.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

Noored valmistuvad...

Ühenduses juulikuu keskpaigu Paides korraldatava Noorte Päevaga on Järva noorte maleva Paide lippkond alustanud hoogsaid ettevalmistustöid, et väärikalt osavõtta selpuhul toimuvaist pidustusist. Kuigi ilmastikuoludest tingituna pole lippkonna perre kuuluvail poistel olnud soodsaid võimalusi eeskujulikuks treeninguks kergejõustikualal, on sellele vaatamata kasutatud igat võimalust hoolsaks harjutamiseks. Tütarlaste osas on momendil käimas rahvatantsude õppimine, milline toimub pidevalt Järva noorte maleva tütarlaste juhi pr. M.Aasa juhatusel.

Postmarkideäri J. Vinnal Viljandis. Markide ost—müük—vahetus. Valiksaadetised. Hinnakiri tasuta.

Soovin osta keskmist TÖÖHOBUST ehk vahetada hää lüpsmatulnud lehma ehk mullikate vastu. Teatada Türi, Retla, „Tooma-Jüri" t. A. Karsna.

9. juunil 1944. a. õhtul Paide Rahvamajast, daamide tosst, teatrietenduse ajal võetud vihmavarju palun äratuna Harju-Järva Abiprefektuuri, Paides, või Järva-Teataja talitusse.

Lennuväe-abiteenistus kutsub noori

Teatavasti kehtestati mõni aeg tagasi korraldus, mille alusel Eesti noorusel võimaldub rakenduda noorte üksustena lennuväe osade juurde igasugusteks abiteenistuslikeks ülesanneteks. Sellest uudsest abiteenistuse võimalusest haarasid paljud Järva noored otsekohe kinni, registreerudes korralduse teatavakssaamisel viibimata Järva noorte maleva staabis. Kuna huvi lennuväe-abiteenistuse vastu noorte hulgas pidevalt kasvab, on võimalikuks osutunud lisaks eelmistele registreerimistele veel täiendavaid registreerimisi teha. Eeltooduga arvestades on Järva noortel, kes soovivad siirduda lennuväe-abiteenistusse, võimalus endid selleks Järva noorte maleva staabis, Paides, Turg 10, registreerida kuni 22. juunini s.a.

AMETLIKUD TEATED

VILLA KOKKUOSTU MÄÄRUS

10. maist 1944.*

Okupeeritud ida-alade riigiminist ri Okupeeritud ida-aladel õigussätete andmise. määruse, 21. veebruarist 1942 (VBIRKOst lk. 11), § 2 alusel määran :

§ 1.

(1) Iga lambapidaja peab kaks korda aastas iga tema poolt peetava lamba ja talle pealt, omandi- või valdussuhetele vaatamata, ära andma põevilla pädeva kindralkomissari poolt kindlaksmääratavas koguses. Äraantav vill võib koosneda ülimalt 25 prots. tallevillast. Villaku pudemeid võib ära anda ainult pestult.

(2) Äraandmiseks käesoleva määruse mõttes loetakse võõrandamise sihiga ettevõetud põevilla ülesandmist selleks määratud kokkuvõtupunktidele.

(3) Lammasteks käesoleva määruse mõttes loetakse uttesid, jäärasid, oinaid ja tallesid. Lambapidaja lammaste koosseisuks, mida võetakse äraandmisenormi aluseks, loetakse kevadpõe suhtes detsembris teostatud loomaloenduse kontrollitud tulemused ja sügispõe suhtes juunis teostatud loomaloenduse kontrollitud tulemused. Loomaloenduse päeva ja äraandmisetähtpäeva vahel asetleidnud koosseisu muudatused jäävad arvesse võtmata.

§ 2.

Üle § 1 esimese (1) lõike järgi kindlaksmääratud miinimumkoguse äraantud villa eest saab lambapidaja peale kindlaksmääratud hinna preemiaid punktiväärttähtedes, mis õigustavad teda ostma tekstiilkaupu.

§ 3.

(1) Kuivõrd teiste eeskirjade järgi ei tule kohaldamisele raskem karistus, karistatakse seda, kes rikub § 1 esimese (1) lõike eeskirju, vangimajaga ja rahatrahviga või ühega neist karistustest.

(2) Katse on karistatav.

(3) Esimeses (1) lõikes ettenähtud karistuse asemel või selle kõrval võib määrata korraldustrahve ja tarvitusele võtta muid abinõusid. Avaliku majandamise, hinna kujundamise ja hinna järelevalve kohta käivate eeskirjade rikkumise korraldustrahvide ja muude abinõude määruse, 13. juulist 1943 (VBIRKO lk. 104 **), alusel.

§ 4.

Kindralkomissarid annavad käesoleva määruse teostamiseks vajalikud õigus- ja halduseeskirjad.

§ 5.

Villa kokkuostu määrus (sügispügi 1943), 14. oktoobrist 1943 (VBIRKO lk. 139)***), kaotab kehtivuse.

§ 6.

Käesolev määrus jõustub avaldamisega.

*Avaldatud VBIRKO lk. 22

**Teada antud ABl. Reval 1944 lk 259

***Teada antud ABl. Reval lhk 581.

Riias, 10. mail 1944.

Ida-ala riigikomissar
ülesandel
Matthiessen.

Kiriklikke teateid

Ambla kirik: Jaanipäeval, 24. juunil, kell 11 homm. surnuaia-püha Sipelga surnuaial. Laululehed. Vihmase ilma puhul jumalateenistus kirikus ja surnuaia-püha järgmisel päeval, s. o. 25. juunil kell 11 homm.

Õp. R. Peiker

Paide Püha Risti kirik. Pühapäeval 18. juunil s. a. kell 11 leeriõpilaste õnnistamise jumalateenistus armulaua ja laululehtedega.

Õp. M. Saar.

Kodumaa parima tuleviku eest võideldes langes lahingus kangelasena meile kõigile armas ja unustamata

SS-Gren.

ENDEL TAMBLA

sünd. 9. sept. 1925. Väinjärve v.
surn. 7. märts. 1944. Merikülas.

Mälestavad sügavas leinas perekond Jõuvaid Karedal

Kaugel kodumaast sulges silmad igavesele sõduri-unele

ROLF-VAMBOLA HANSE

sünd. 26. mail 1919.
surn. 26. märts. 1944.

mälestavad valusas leinas kasuema ja sugulased.

Meile kõigile nii armsast ja asendamatut, elu ilusamais aastais lahkunud ema ja abikaasat

LINDA KORNEL'it

sünd. 10. juunil 1901. a.
surn. 8. juunil 1944. a.

mälestavad sügavas leinas abikaasa, rindel viibiv poeg, poeg ja väike tütar.

Perekond Pähkla'd ja väike Ants Paides

Matmine 18. juunil 1944.